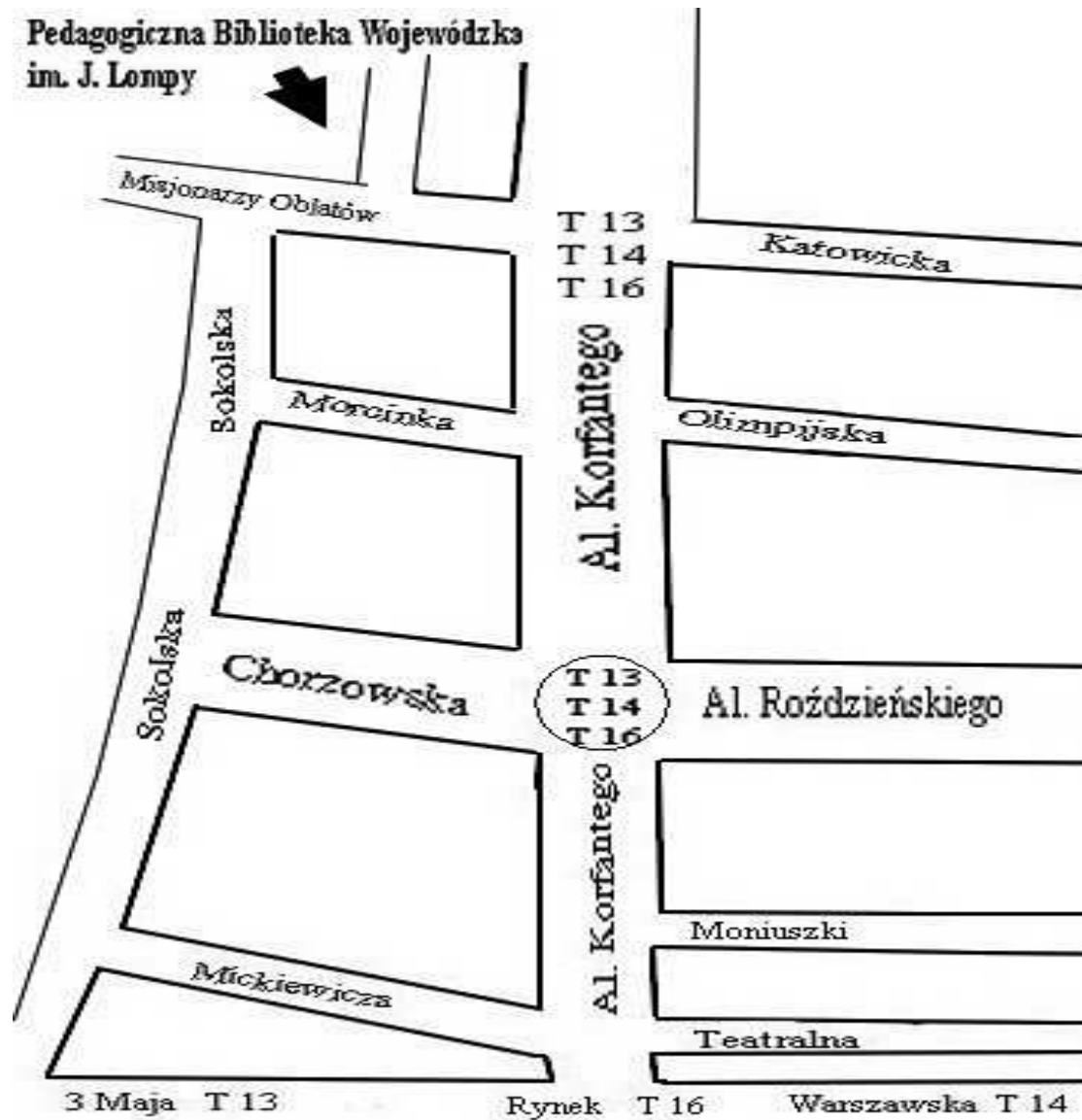

Dialogi Biblioteczne

**BIULETYN PEDAGOGICZNEJ BIBLIOTEKI WOJEWÓDZKIEJ
IM. JÓZEFA LOMPY W KATOWICACH**

2008

nr 2

Oprac. U. Jankowska

Adres redakcji: Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. J. Lompy
 ul. kard. S. Wyszyńskiego 7
 40-132 Katowice
 tel. (32) 258-38-38 w. 44
 e-mail: dialogi.biblioteczne@pbw.katowice.pl

Wydawca: Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. Józefa Lompy
 w Katowicach

Zespół redakcyjny: Anna Marcol - red. naczelny, Urszula Jankowska -
 zastępca red. naczelnego, red. techniczny, Barbara Michałek - korekta

SPIS TREŚCI

OD REDAKCJI	4
Z ŻYCIA BIBLIOTEKI	
Barbara Michałek <i>Epigon z wyboru? (staropolskie tematy twórczości poetyckiej Józefa Lompy)</i>	5
Urszula Jankowska <i>„Od laseczki do cyberprzestrzeni” – senior w społeczeństwie informacyjnym</i>	9
Anna Wierzbicka-Marzec <i>Działalność kulturalno – oświatowa Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej im. J. Lompy w Katowicach - Filii w Będzinie</i>	14
LUDZIE KSIĄŻKI I PRASY	
<i>Z wizytą we francuskiej „Vox Pelegrinie” – rozmowa z panią Agatą Kalinowską-Bowvy (rozm. Anna Marcol)</i>	17
Z DZIEJÓW ŚLĄSKIEGO BIBLIOTEKARSTWA	
Monika Kulik <i>Adam Władysław Jarosz – sylwetka organizatora akademickiego ośrodka kształcenia bibliotekarzy na Śląsku</i>	21
Z PRAKTYKI NAUCZYCIELA-BIBLIOTEKARZA	
Barbara Michałek <i>Pismo – szczególny system znaków (scenariusz zajęć z edukacji czytelniczej i medialnej)</i>	24
<i>Bibliofilstwo i kolekcjonerstwo książek – zestawienie bibliograficzne w wyborze (oprac. Katarzyna Herich)</i>	29
BIBLIOTEKA POLECA (oprac. Katarzyna Drogoś)	35

OD REDAKCJI

Drodzy czytelnicy!

Przekazujemy w Wasze ręce drugi numer „Dialogów Bibliotecznych”. Z okazji jubileuszu Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej im. Józefa Lompy w Katowicach, która w listopadzie 2008 r. będzie obchodziła 80. rocznicę swego istnienia, chcemy Państwa zapoznać z sylwetką naszego patrona, kojarzonego przede wszystkim jako nauczyciela i działacza narodowego. Jego twórczość literacka nie jest szerzej znana, dlatego postanowiliśmy ją spopularyzować za pośrednictwem artykułu „Epigon z wyboru?”. W dziale „Z życia Biblioteki” zamieściliśmy także artykuł na temat zajęć komputerowych dla seniorów, organizowanych na terenie Internetowego Centrum Informacji Multimedialnej PBW przez Urszulę Jankowską oraz tekst omawiający działalność kulturalno-oświatową naszej Filii w Będzinie.

Podczas wakacyjnych wojaży zajrzeliśmy do prywatnej biblioteki VOX PELEGRINA w Mareil-sur-Mauldre. W dziale „Ludzie Książki i Prasy” drukujemy rozmowę z jej właścicielką – Agatą Kalinowską-Bouvy – poetką, dziennikarką i tłumaczką, która od wielu lat pełni funkcję prezesa Stowarzyszenia Polskich Autorów, Dziennikarzy i Tłumaczy w Europie – APAJTE z siedzibą w Paryżu. Z naszym regionem wiąże się natomiast osoba doc. Adama Władysława Jarosza, którego sylwetkę przedstawiamy w dziale „Z dziejów śląskiego bibliotekarstwa”.

Na łamach pisma zamieściliśmy także materiały pomocne w codziennym warsztacie pracy nauczyciela-bibliotekarza: scenariusz lekcji na temat historii pisma, zestawienie bibliograficzne publikacji dotyczących bibliofilstwa i kolekcjonerstwa oraz omówienia wybranych nowości związanych z książką i biblioteką. Wszystkie recenzowane publikacje są dostępne w naszych zbiorach.

W imieniu Redakcji
Anna Marcol

INFORMACJE DLA AUTORÓW

Redakcja przyjmuje do druku materiały o treści popularnonaukowej związane z pracą dydaktyczną nauczycieli-bibliotekarzy.

Objętość tekstu do 2 stron maszynopisu, czcionka Times New Roman 10 pkt., odstęp 1 pkt. Do tekstu Autor powinien dołączyć krótką notatkę o sobie, adres do korespondencji, adres e-mail.

Zastrzegamy sobie prawo do skracania i redagowania tekstów. Nie zamówionych materiałów redakcja nie zwraca.

Z ŻYCIA BIBLIOTEKI

Barbara Michałek

*Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka
im. Józefa Lompy w Katowicach*

**EPIGON Z WYBORU?
(STAROPOLSKIE TEMATY TWÓRCZOŚCI POETYCKIEJ JÓZEFA LOMPY)**

*Do cnoty chcę tkliwe serca silnie wzniecać,
Własnymi słowy pienić – nic nie życząc.
(Do polskiej Muzy, s. 17)¹*

Taką apostrofę skierował Józef Lompa do polskiej Muzy. Słowa jednak nie dotrzymał; wręcz przeciwnie – pozostawił po sobie dzieło bynajmniej nie nowatorskie, pełne łatwych do wyśledzenia zapożyczeń, przedziwnie zapóźnione w stosunku do gustów epoki, w której tworzył². Nie unikniemy pytania: czyinił to świadomie czy bezwiednie, pragnąc pozostać w historii literatury jako poeta, pomimo bardziej niż nikłego talentu rymotwórczego?

Nawiązania do literatury renesansu, głównie do twórczości Jana Kochanowskiego, są widoczne. W programowym wierszu *Do polskiej Muzy* nieśmiało pobrzmiewają echa *Pieśni II, 24*. W zapale poetyckim u Lompy nie są groźne *nieprzyjacielskie fale*, a myśli zdolne są wylecieć *w odległe gwiazdy*. Nie mniej dumnie brzmi incipit u Kochanowskiego. Mniej górnolotny *Wieszcz górnoszląski*, a jeszcze bardziej pełne goryczy *Pytania i odpowiedzi*, przywodzą na myśl rozterki dworskiego poety, wyrażone w *Muzie*. Podobnie *Zaproszenie do uciechy* można skonfrontować z pieśniami biesiadnymi Jana z Czarnolasu, szczególnie z *Pieśnią I, 9*. Porównajmy tylko dwa krótkie fragmenty:

<i>Przyjacielu! Co się jutro stanie, Nie pragnij tego wiedzieć. Co pomoże twe o przyszłość badanie? (Zaproszenie do uciechy, s. 43)</i>	<i>Kto tak mądry, że zgadnie, Co nań jutro przypadnie? (Pieśń I, 9, s. 227)³</i>
---	---

Podobnie – nieco dalej – piękny, renesansowy obraz uśmiechniętego Boga:

<i>Losy, które cię oczekiwają, Bóg zakrywa, niech cię nie starają. Ty drżysz, rządcą niebios się uśmiecha.</i>	<i>Sam Bóg wie przyszłe rzeczy, a śmieje się [z nieba, Kiedy się człowiek troszcze więcej, niżli [trzeba.</i>
--	---

U obydwu poetów obserwujemy wyraźną skłonność do puentowania wypowiedzi, sentencjonalność. Znowu:

*Co zbiegło, już tego nie zgoni.
(Do przyjaciela, s. 21)*

To Lompa. A Kochanowski:

*Co zginęło, trudno tego wetować.
(Pieśń I, 24, s. 241)*

Nie inaczej jest w utworach sławiących pracę człowieka; np. *Piosenka żniwna* wyraźnie ewokuje *Pieśń świętojańską o Sobótce*. Nie renesans jest jednak głównym polem literackich odniesień Lompy, ale barok. Zauważmy od razu: nie bogactwo stylistyki czy wersyfikacji znamionujące epokę, ile jej zasadnicze tematy.

Symbolika pór roku. Pory roku – Józef Lompa sporo o nich pisze. W epoce baroku miały dodatkowe znaczenie: kojarzono je z okresami życia ludzkiego⁴, np. wiosna – to młodość, jesień – dojrzałość, wychylenie w kierunku śmierci. Podobnie u Lompy. Początek – jak w liryku krajobrazowym:

*Pola usychają,
Kwiaty więdniję,
Liście opadają (...)
Jesień czyni kroki.
(Jesień, s. 30)*

ale zakończenie już zupełnie inne. Wielkie, powiedzielibyśmy – kosmiczne porównanie i pointa:

*Bieżą nasze lata (...)
Aż się jesień zbliży,
Koniec ogłosi,
W ziemię nas poniży,
W wieczność zaprosi.
(s. 31)*

Tak przechodzimy do tematu **śmierci**. Śląski poeta wielokrotnie ją przywołuje: w tytułach (*Do śmierci, Grób, Kamień na grobie, Pieśń pogrzebowa*), w treści utworów (np. *Suknia podróżna*), w tematach pozostających w związku pokrewieństwa (np. *Znikomość*). Śmierć barokowa ma wiele odcieni. Nie zawsze budzi strach. Czasem – jak w średniowiecznym *De Morte Prologus* – zaprasza do dialogu. Przynosi także nadzieję, nie przeraża. Panna z *Rozmowy Paniienki ze Śmiercią* Kaspra Miaskowskiego oznajmia, że się jej nie boi.

Podobnie u Lompy, gdzie podmiot liryczny relacjonuje swą rozmowę ze Śmiercią.:

*Groźno dźwigła swoją kosę,
Groźno do mnie przemówiła.
(Postrach i pociecha, s. 71)*

Zakończenie konwersacji – to (iście barokowy!) koncept. Podmiot wychodzi z tej rozmowy... odrodzony:

*Czuję w sobie nowe siły,
(s. 72)*

gdyż patrzy na swe życie z właściwej perspektywy:

Wiecznie bowiem żyć mam, wiecznie (...)

Z tego cieszę się serdecznie.

Śmierć to uspokojenie (*Grób*) i zapora dla zła (*Do śmierci*). Posiada jeszcze jeden (także rodem z epoki baroku) walor, zespolony z kolejnym kręgiem skojarzeń: **pozór – zmienność**, najszerzej rzecz biorąc – **ruch**. Celem **życia – żeglowania** (*Łabędź*) jest Przystań, do której docieramy przez bramę śmierci. Przystań jest stałością, życie – ciągłą zmianą, której efekty... również ocierają się o śmierć, ale tylko w tym wymiarze, w jakim on jeszcze łączy się z doczesnością. Ciało (także martwe) podlega zmianom i tutaj jest miejsce dla elementów somatycznych, **turpistycznych** (zwłoki w *Kamieniu na grobie*). Jednak nad duszą ziemskie prawa nie mają już władzy.

Perspektywa wieczności nie usuwa, ale przeciwnie – wzmacnia, wyostrza wrażliwość na **urodę chwili i szczegółu**. W bujności i różnorodności stworzonego świata można zauważyć także kroplę rosy, małego robaka, pszczołę (*Ozdoby wiosny, Natura*); piękno nietrwałe – **kwiaty**; ukochane przez barok róże (*Najpiękniejsze, Znikomość*), ale też fiołki (*Bieg źródła, Znikomość*) i inne, nie nazwane (*Wiosna*). Cudownie splatają się mikro- i makrokosmos:

*Robaszek tu mizerny,
Jak słońca kres niezmierny,
Jest dziełem cudnej ręki Jego.
(Ozdoby wiosny, s. 25)*

Nad całym urokiem świata, nad tym, co znikome, i tym, co wieczne, istnieje **Bóg**. Religijność Lompy jest prosta, ufna, bezwarunkowa (np. *Hymn na Boże Ciało, Pieśń wielkanocna*). Towarzyszy jej miłość do wszystkiego, co żyje:

*Niech bliźniego kocham szczerze,
Jako brat brata miłuje (...)
Oddal z serca mego złości,
Daj mi mierność w zażywaniu,
Ciesz mnie w smutku, daj mężności,
Bądź posiłkiem w mym konaniu.
(Pieśń nabożna, s. 46)*

Ta modlitwa stanowi zarówno wyznanie wiary, jak i *program życiowy*, który jakoś dziwnie – przez ową *mierność* – kojarzy się... z renesansową *aurea mediocritas*. Czyli znowu: nie tylko barok, ale i renesans. Tradycja zespolona, przemyślana, celowo wybrana. Lompa to nie epigon staropolszczyzny, zagubiony w romantyzmie, ale *epigon z wyboru*, świadomy swej misji krzewiciela polskość na Śląsku, gdzie wówczas romantyzm jeszcze nie w pełni się zadomowił, a piękny język Kochanowskiego i innych twórców epoki staropolskiej mógł stać się dla zniewolonego narodu źródłem nowej siły.

1. Wszystkie cytaty z dzieł J. Lompy pochodzą z wydania: Lompa J., *Do polskiej Muzy. Wybór wierszy*, wybór i oprac. J. Lyszczyzna, Biblioteka Śląska – Górnośląska Oficyna Wydawnicza, Katowice 1997. Przy tytułach cytowanych – oznaczenie strony.
2. Zauważył to wnikliwy badacz tej twórczości, Jacek Lyszczyzna: *Lompa nie był nowatorem, nie pragnął poszukiwania nowych dróg poetyckich, nie uważał oryginalności utworu literackiego i przeciwstawiania się tradycji za wartość samą w sobie – wręcz przeciwnie, w jego twórczości dostrzec można chęć naśladowania i dorównania uznanym wzorom, jak i pojmowanie sztuki poetyckiej jako swego rodzaju*

rzemiosła wymagającego przede wszystkim doskonałego kunsztu. Cyt. Lyszczyna J., *Ścieżkami dzikimi wybijam się...*, [wstęp do:] Lompa J., *Do polskiej Muzy. Wybór wierszy*, wybór i oprac. J. Lyszczyna, Biblioteka Śląska – Górnośląska Oficyna Wydawnicza, Katowice 1997, s. 7-8.

3. Wszystkie cytaty z *Pieśni* – według edycji: Kochanowski J., *Dzieła polskie*, t. 1, [wyd. 8], oprac. J. Krzyżanowski, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1976.
4. Por. Vincenz A., [wstęp do:] *Helikon sarmacki, wątki i tematy polskiej poezji barokowej*, wybór tekstów, wstęp i komentarze A. Vincenz, oprac. tekstów i bibliografii M. Malicki, ilustracje wybrał J.A. Chrościcki, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław – Kraków 1989, s. XXVIII.

BIBLIOGRAFIA

Teksty

1. Kochanowski J., *Dzieła polskie*, t. 1, [wyd. 8], oprac. J. Krzyżanowski, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1976.
2. Lompa J., *Do polskiej Muzy. Wybór wierszy*, wybór i oprac. J. Lyszczyna, Biblioteka Śląska – Górnośląska Oficyna Wydawnicza, Katowice 1997.

Opracowania

1. Gołba K., *Lompa*, Instytut Śląski, Katowice – Wrocław 1947.
2. Gospodarek T. (red.), *Ze studiów nad Lompą. Praca zbiorowa*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław – Warszawa 1964.
3. Hernas Cz., *Barok*, wyd. 5 zm. i rozsz., Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1998.
4. Lyszczyna J., *Nie drogą bitą, lecz ścieżkami dzikimi wybijam się...*, „Śląsk” 1997, nr 6, s. 50-52.
5. Lyszczyna J., *Ścieżkami dzikimi wybijam się...*, [wstęp do:] Lompa J., *Do polskiej Muzy. Wybór wierszy*, wybór i oprac. J. Lyszczyna, Biblioteka Śląska – Górnośląska Oficyna Wydawnicza, Katowice 1997, s. 5-14.
6. Lyszczyna J., *Wieszcz górnośląski. O poezji Józefa Lompy*. [W:] *Śląskie miscellanea. Literatura – folklor*, t. 6, red. J. Malicki, K. Heska-Kwaśniewicz, „Universitas”, Kraków 1994, s. 43-55.
7. Malicki J. (oprac.), *Faust, Abu-Zajd i książęta śląscy. Imitacje literackie Józefa Lompy*, „Śląsk”, Katowice 1997.
8. Malicki J., *Józefa Lompy żywot niepokorny*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław – Warszawa 1990.
9. Pelc J., *Barok – epoka przeciwieństw*, „Czytelnik”, Warszawa 1993.
10. Pośpiech J. (red. nauk.), *Ojczyźnie ja niczem nie dłużny... Józefowi Lompie w dwusetną rocznicę urodzin*, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole 1997.
11. Vincenz A., [wstęp do:] *Helikon sarmacki, wątki i tematy polskiej poezji barokowej*, wybór tekstów, wstęp i komentarze A. Vincenz, oprac. tekstów i bibliografii M. Malicki, ilustracje wybrał J. A. Chrościcki, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław – Kraków 1989, s. III-CX.

Barbara Michałek
nauczyciel-bibliotekarz,
kierownik Wydziału Informacji Bibliograficznej
PBW w Katowicach

Urszula Jankowska

*Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka
im. Józefa Lompy w Katowicach*

„OD LASECZKI DO CYBERPRZESTRZENI” – SENIOR W SPOŁECZEŃSTWIE INFORMACYJNYM

Znakiem rozpoznawczym współcześnie działającej biblioteki jest jej oferta edukacyjna, oparta na wykorzystaniu technologii informacyjno – komunikacyjnych, wspierających proces nauczania. Celem jest wychowanie i ukształtowanie użytkownika, który skutecznie odnajdzie informację, będąc przy tym przedstawicielem zarówno modelu kultury typograficznej, skądinąd odchodzącej według wersji pesymistów, na margines naszego zawodu, oraz kultury elektronicznej (informatycznej). Pierwsza z nich wiąże się bezsprzecznie z wykształceniem i wręcz zaszczepieniem w młodym pokoleniu Polaków określonych kompetencji, tak dobrze nam znanych, których zwieńczeniem jest sięgnięcie po książkę. Jednakże należałoby uzupełnić ten model i wykształcić użytkownika, który bez obaw i z pewnym znanstwem będzie poruszał się wśród technik informatycznych. Te dwa modele powinny być skorelowane i to właśnie czytelnictwo powinno wpłynąć na przyswojenie owoców technologii informatycznych. Tutaj na pole tak uformowanego społeczeństwa wkracza biblioteka, która staje się właśnie miejscem do harmonijnego rozwoju we współczesnym czytelniku obydwu kompetencji. Internetowe centra informacji, będące częścią różnego typu bibliotek, począwszy od szkolnej, a skończywszy na uniwersyteckiej, są punktem, gdzie dochodzi do spotkania ucznia i jego rodzica, kadry pedagogicznej, członków społeczności lokalnej i bibliotekarza. Powszechny dostęp do Internetu powinien bezsprzecznie być skojarzony z rozwojem czytelnictwa, w tym między innymi rola bibliotek cyfrowych, wgląd w katalogi dostępne on-line.

Ogólnie rzecz ujmując powstaje obraz człowieka „niedookreślonego”, który jest mieszkańcem wielopłaszczyznowego świata techniki, a jednocześnie kreatorem własnej tożsamości. Człowieka, który nie jest umiejscowiony lokalnie ani nie przynależy do jednoznacznego świata, przy czym istnieje niebezpieczeństwo samoizolacji człowieka od innych. Biblioteka i jej pracownicy stając wobec tych wyzwań, powinni również cechować się określonymi kompetencjami. Najważniejszymi z nich są: umiejętność upowszechnienia wiedzy, moralności i etyki, chociażby poruszanej na łamach mass mediów kwestii łamania praw autorskich, oraz wykształcenia w czytelnikach praktycznych umiejętności wyszukiwania informacji i mądrego korzystania z bogatych źródeł zasobów Internetu. Są one ściśle sprzężone z możliwościami uczestnictwa człowieka jednocześnie w wielu kulturach, przyczyniając się do stworzenia możliwości uczestnictwa w komunikacji interkulturowej, która już nie wymaga od człowieka fizycznego bycia tu i teraz.

Dzięki technologiom informacyjno – komunikacyjnym proces komunikowania między ludźmi nabiera nowych cech. Wytwarzają się nowe „oblicza” komunikacji, zarówno

tej językowej, jak i multimedialnej, niosące za sobą elementy pozytywne i negatywne. Pozytywne to te, które oscylują wokół dostępności do kultury i zwiększające aktywność kulturalną ludzi, wpływające na dostępność oraz zrozumiałość przekazywanych i odbieranych treści, różnorodność kontaktów międzykulturowych czy wreszcie tworzące otoczkę naszej niezależności czasoprzestrzennej. Uzyskana informacja nie jest już tą tradycyjnie pojętą, ale staje się i nabiera nowego kształtu, gdyż jest i może być przez nas wykorzystywana na wiele różnych sposobów.

Współczesny świat charakteryzuje się intertekstualnością, kojarzoną zarówno z pluralizmem tekstowym, jak i pluralizmem stylistycznym. Doprowadza to do tego, iż nasze nabyte kompetencje komunikacyjne musimy ciągle doskonalić, dlatego, iż wpływają one zasadniczo na nasze sposoby komunikowania się.

W „Planie informatyzacji państwa na lata 2007-2010” ustalono priorytety mające wpłynąć na rozwój kompetencji członków społeczeństwa informacyjnego. Z jednej strony, szereg z nich oscyluje wokół możliwości zapobiegania wykluczeniu cyfrowemu, przygotowania programu ustawicznego kształcenia, przygotowania aktywizacji zawodowej. Z drugiej strony dotyczą one opracowania metodologii archiwizacji cyfrowej (digitalizacji) różnego rodzaju zasobów bibliotecznych oraz sposobów udostępniania ich w wersji cyfrowej, tworzenia i rozwoju zasobów internetowych uwzględniających potrzeby osób niepełnosprawnych czy rozwój zasobów Polskiej Biblioteki Internetowej.¹

Kontekst rozważań sprowadza się do konkluzji, iż rozwój kompetencji informatycznych nauczycieli-bibliotekarzy oraz wdrażanie i zaangażowanie w projekty oscylujące wokół technologii informacyjno – komunikacyjnych, jest po prostu nieodzowny. Biblioteka jako przestrzeń przyjazna czytelnikowi, stała się miejscem, gdzie dostarcza się i uzyskuje się aktualną informację, angażując przy tym różnorodne środki technologiczne. Jednym z miejsc zapobiegających wykluczeniu społecznemu i wspierających proces kształcenia się przez całe życie jest Internetowe Centrum Informacji Multimedialnej. Jest to miejsce, w którym należy przygotowywać czytelników do świadomego i jednocześnie odpowiedzialnego posługiwania się i czerpania z ogromnych zasobów Internetu, tak, aby wyłuskać z bogactwa informacji te wartościowe. Biblioteka staje się centrum, które umożliwi uczenie się i nauczanie, a jej zbiory są dostępne w postaci tradycyjnej, jak i elektronicznej. Niezbędnym elementem wyposażenia są urządzenia ułatwiające korzystanie z technologii informacyjno – komunikacyjnych adresowane do różnorodnej rzeszy użytkowników, a przede wszystkim centrum powinno być prowadzone przez osoby posiadające do tego predyspozycje oraz zdobywające nowe kwalifikacje w tym zakresie.

Aby wyjść naprzeciw zapotrzebowaniu i nawiązać współpracę ze środowiskiem lokalnym w celu nabycia „nowych”, gdyż adresowanych do osób ze starszego pokolenia, kompetencji komunikacyjnych – od maja 2007 roku w Pedagogicznej Bibliotece Wojewódzkiej im. J. Lompy w Katowicach prowadzone są zajęcia komputerowe. Zostały one zorganizowane w Internetowym Centrum Informacji Multimedialnej, które działa od stycznia 2006 roku, a zostało utworzone dzięki Europejskiemu Funduszowi Społecznemu. Jest ono wyposażone w sześć stanowisk komputerowych ze stałym dostępem do Internetu. Przeznaczone jest dla osób korzystających z usług biblioteki, w tym nauczycieli, pracowników oświaty, pracowników resortu kultury, studentów, uczniów szkół ponadgimnazjalnych, czy osób całkowicie nie związanych z sektorem oświaty. ICIM służy ułatwieniu indywidualnego zdobywania i przetwarzania informacji dostępnej poprzez sieć Internet oraz informacji multimedialnej; wspiera proces ustawicznego kształcenia się i samokształcenia użytkowników; wspiera realizację statutowe głównych zadań biblioteki;

służy powszechnemu udostępnieniu możliwości przeszukiwania księgozbiorów bibliotek pedagogicznych dla potrzeb użytkowników.

Grupą finalną organizowanych zajęć komputerowych byli seniorzy, którzy (zafascynowani „wirtualnym światem”) sięgają po nowe metody zdobywania wiedzy. Założono, iż powstanie kilka grup, które zapoznają się z oprogramowaniem, Internetem, zasobami elektronicznymi bibliotek. Hasło przewodnie zajęć komputerowych dla seniorów brzmiało: „NIECH CIĘ WNUKI NIE WYPRZEDZA”. Odzew ze strony seniorów pragnących uczestniczyć w zajęciach był i jest bardzo duży, dlatego od 2007 roku organizowane są stale cykle zajęciowe, a wszyscy uczestnicy zostali podzieleni na kilka grup podstawowych oraz grupy zaawansowane. Początkowo – w 2007 roku – powstały cztery grupy, a na prośbę uczestników zorganizowano również dodatkowe, przypominające i utrwalające wiedzę zajęcia. Uczestnicy nieposiadający komputerów mogli we własnym gronie powtórzyć nabyte umiejętności. W chwili obecnej (do czerwca 2008 roku) całość grup tworzy 86 osób. Początkowo zakładano, iż adresatami miały być osoby starsze, ale ze względu na odzew ze strony społeczności lokalnej i dobrą lokalizację, nawiązano również współpracę ze Stowarzyszeniem Aktywnych Niepełnosprawnych i Seniorów z siedzibą w Katowicach, którego prezesem jest pani Jadwiga Nowińska.

Docelowo każda grupa miała liczyć sześć osób, które uczęszczają na zajęcia przez pięć dni w tygodniu. Każdorazowo początkowa grupa, ze względu na konieczność przyswojenia dużej liczby informacji i manualną naukę obsługi urządzeń komputerowych, typu myszka i klawiatura, spędza tylko do 60 minut dziennie przed komputerem. Pierwszy dzień zajęć dotyczy podstaw obsługi komputera: jego budowy (urządzeń zewnętrznych i wewnętrznych), wyjaśniane są takie pojęcia jak system operacyjny, program komputerowy, podstawowe jednostki informacji, prawo autorskie. Tłumaczone są terminy: pulpit, okno, ikona, operacje na plikach i folderach, start i kończenie pracy komputera. Drugi dzień zajęć zawsze rozpoczyna się od wytłumaczenia i przypomnienia informacji z dnia poprzedniego, tak, aby uczestnicy wyzbyli się strachu i z większą dozą śmiałości starały się w pewien sposób „zaprzyjaźnić” się z komputerem. Następnie osoba prowadząca wprowadza uczestników w tajniki edytora tekstowego, przy czym docelowo nauka odbywała się na Microsoft Office Word 2003. Zapoznaje się osoby z takimi pojęciami jak: kursor, podział klawiatury na sekcje, elementy składowe strony, pisanie tekstu, zmiana kroju czcionki, jej wielkości. Kolejna grupa, tym razem zaawansowana, uczy się wstawiania tabeli, obrazu, formatowania układu tekstu na stronie, kopiowania, przenoszenia czy usuwania fragmentu tekstu, obrazu czy tabeli. Natomiast na poziomie podstawowym bardzo istotna jest również nauka umiejętności nadania nazwy i zapis docelowy pliku w utworzonym pod określoną nazwą i w określonym miejscu folderze oraz zapis wprowadzonych zmian. Kolejny dzień jest wprowadzeniem do struktury Internetu. Obejmuje on swoim zakresem wyjaśnienie pojęć: strona www, przeglądarka internetowa, wyszukiwarka internetowa, portal internetowy, hiperłącze, adres strony, formułowanie zapytań w wyszukiwarkach, a grupy zaawansowane wprowadzane są w zagadnienia dotyczące między innymi encyklopedii i słowników multimedialnych. Konsekwentnie wprowadza się w dniach następnych zagadnienia dotyczące nowoczesnych form komunikowania się i tu następuje wyjaśnienie pojęć związanych z programem pocztowym, pocztą elektroniczną z poziomu stron www, loginu i logowania, adresu e-mail. Każda z osób zobligowana jest do założenia, przy pomocy osoby prowadzącej zajęcia konta, pocztowego. Kolejnym krokiem jest tworzenie i adresowanie wiadomości pocztowych, a na etapie dla grup zaawansowanych następuje nauka umiejętności dołączania pliku załącznika

do wiadomości. Zapoznanie się z komunikatorami sieciowym oraz dyskusje sieciowe zostają przybliżone w ostatnim dniu zajęć. Docelowo naukę i wyjaśnienie zagadnień oparto na przybliżeniu obsługi programu Gadu-Gadu oraz pojęć: komunikator, konfiguracja ustawień komunikatora, lista kontaktów, status użytkownika, dodawanie nowego kontaktu, szukanie osób w katalogu publicznym, okno rozmowy, wyrażania emocji przy pomocy graficznych emotikon. Dalszy proces zajęć opiera się na wytłumaczeniu zagadnień związanych z dyskusjami sieciowymi bezpośrednio z poziomu stron WWW, czatem, pokojami rozmów, identyfikatorami charakterystycznymi dla danego użytkownika, czy skonfigurowaniem komunikatora głosowego, docelowo Skype'a, tak, aby osoba mogła podłączyć swobodnie kamerę i utworzyć wideokonferencję z kilkoma uczestnikami.

Pracownik dba o to, aby każdorazowo grupa liczyła sześć osób, a każdy z uczestników pracował przy jednym stanowisku komputerowym. Poziom zajęć jest przystosowany do potrzeb uczestników po to, aby każda z osób mogła zapoznać się w miarę dokładnie z nowymi pojęciami, jak i miała możliwość precyzyjnego – dostosowanego do własnych potrzeb i możliwości wykonania określonych zadań. Na potrzeby zajęć dla seniorów, jak i dla bardzo istotnego, psychicznego bezpieczeństwa uczestników są specjalnie utworzone konta użytkownika oraz dostosowane do nich hasła. Wiąże się to z dużo mniejszym stresem u użytkowników, jak i świadomością, iż „*trudno jest coś zepsuć*”.

Położony jest również szczególny nacisk na to, aby każdy dzień zajęć rozpoczynał się od powtórzenia pewnych czynności z dnia poprzedniego. I tak na przykład drugi dzień zajęć rozpoczynał się od samodzielnego włączenia przez osobę komputera, po czym następował proces logowania i wpisania hasła, tu mimowolnie osoby zapoznają się z klawiaturą. Kolejny krok to utworzenie folderu w określonym miejscu. Początkowo jest to miejsce wskazane przez osobę prowadzącą zajęcia, lecz priorytetem jest nauka osoby do samodzielnego umiejscowienia katalogu, nadania mu nazwy i odszukanie konkretnych plików. Odbywa się to na przykładzie utworzenia, w przypadku grupy początkowej, folderu z imieniem i nazwiskiem, a kolejne foldery noszą już nazwy adekwatne do ich zawartości. Grupa zaawansowana podobny proces odbywa poprzez naukę nadania dokumentowi tekstowemu lub skanowanemu obrazowi nowej nazwy oraz utworzenia pliku, również z umiejscowieniem, w utworzonym folderze i nadaniem nazwy pliku. Jednym z przyjemniejszych dni jest dzień zajęć, w którym uczestnik był proszony o sprawdzenie poczty elektronicznej. Tutaj z pewną przekorą osoba prowadząca „zapychała” skrzynkę pocztową, wysyłając listy z załącznikami oraz treścią listów elektronicznych wymagających odpowiedzi. Ostatni dzień zajęć zawsze wywołuje uśmiech na twarzach uczestników, gdyż z dużą pewnością siebie oraz pewnym znanstwem potrafią wykonywać powtarzane i przyswojone wcześniej informacje i umiejętności. Tym bardziej, że w przypadku grup początkowych, ostatni dzień dotyczy zawsze komunikatorów, a docelowo jest dniem nakierowanym na komunikację oraz pracę przy pomocy klawiatury z innymi członkami informatycznej „niedoli”. Osoby tego dnia są zobowiązane do rozmów wyłącznie za pomocą słowa pisanego, a zachętą do wyrażania emocji jest stosowanie przez uczestników emotikon. Użytkownicy zapoznają się z prostymi, ale bardzo efektywnymi narzędziami pracy, jak i komunikacji.

W 2008 roku jedna z grup przygotowała prace na Ogólnopolski Konkurs „Projekty edukacyjne w bibliotekach pedagogicznych i bibliotekach szkolnych – ICIM” organizowanego przez Ośrodek Edukacji Informatycznej i Zastosowań Komputerowych, pod patronatem honorowym Minister Edukacji Narodowej pani Katarzyna Hall

i pracownika Instytutu Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych Uniwersytetu Warszawskiego, pani prof. dr hab. Elżbiety Barbary Zybert.

Jeden z elementów tworzyły prace stanowiące prezentacje multimedialne, których hasło przewodnie brzmiało „Moje marzenie”, przygotowane przez pięć osób. Były to: „Moje marzenie – Safari”, „Marzenia emeryta”, „Miłe wnętrza po remoncie”, „Moje marzenia – podróże”, „Idzie nowe”. Całość prac była prowadzona przez trzy tygodnie, każdorazowo od dwóch do trzech godzin dziennie. Prezentacje multimedialne wzbogacone zostały poprzez umiejscowienie w nich fotografii, z zastosowaniem zarówno przejść slajdów, jak i przejść obrazu i tekstu. Całość została zsynchronizowana poprzez dodanie do prezentacji pliku muzycznego. Za udział w konkursie otrzymano w dniu 17 maja 2008 roku dyplom.

Prowadzone zajęcia komputerowe są rozszerzane o kolejne zagadnienia, z uwzględnieniem zapotrzebowania skierowanego ze strony uczestników zajęć. Niezwykle istotne jest również organizowanie spotkań wszystkich uczestników po każdym semestrze, co daje osobom na zacieśnienie więzi, zapoznanie z przygotowanym planem zajęć na kolejny semestr oraz zaprezentowanie efektów pracy. Całość spotkań jest zawsze prowadzona pod patronatem Dyrektora Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej im. J. Lompy w Katowicach, pani mgr Marii Grabowskiej oraz opiekuna zajęć komputerowych. Spotkanie jest również wzbogacone pokazem multimedialnym, wręczeniem pamiątkowych zaświadczeń o ukończeniu zajęć oraz wykonywaniem pamiątkowych zdjęć, które następnie są zamieszczane w „Kronice zajęć komputerowych”. Ostatnie spotkanie odbyło się 25 czerwca 2008 roku i zostało wzbogacone przedstawieniem prezentacji multimedialnych przygotowywanych na konkurs oraz wręczeniem dyplomu za udział w konkursie.

W pracy instytucji, jaką jest biblioteka, bardzo istotny nacisk kładzie się na integrację środowiska lokalnego. Przyczynia się to do wymiany doświadczeń, daje możliwości kształcenia czy organizowania różnorodnego rodzaju form pracy z czytelnikiem. Zagrożeniem dla bibliotek jest coraz bardziej zmniejszająca się liczba czytelników, jak i konkurencyjność w stosunku do tradycyjnie pojętej książki multimedialnych nośników informacji. Doświadczenie pokazuje, że coraz większego znaczenia nabierają tego typu zajęcia, których właśnie adresatami są osoby starsze oraz osoby niepełnosprawne, a zadaniem bibliotekarza jest wsparcie takich osób, aby umiejętnie potrafiły korzystać z nowych technologii informacyjno – komunikacyjnych, a tym samym, aby potrafiły obsłużyć elektroniczne konto bankowe czy telefon komórkowy.

1. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 28 marca 2007 r. w sprawie Planu Informatyzacji Państwa na lata 2007-2010. *Dziennik Ustaw* z dnia 6 kwietnia 2007 r., nr 61, poz. 414 i 415. [online]. [dostęp 15 września 2008]. Dostępny w World Wide Web: http://www.mswia.gov.pl/portal/pl/256/4389/Uzgodnienie_projektu_Planu_Informatyzacji_Panstwa_na_lata_20072010.html.

Urszula Jankowska
nauczyciel-bibliotekarz,
opiekun Internetowego Centrum Informacji Multimedialnej
PBW w Katowicach

Anna Wierzbicka-Marzec*Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka**im. Józefa Lompy w Katowicach - Filia w Będzinie***DZIAŁALNOŚĆ KULTURALNO – OŚWIATOWA PEDAGOGICZNEJ BIBLIOTEKI
WOJEWÓDZKIEJ IM. J. LOMPY W KATOWICACH – FILII W BĘDZINIE**

Wiele osób przekonało się, że książki są dopełnieniem ich życia, a także życzliwym nauczycielem we wszystkich trudnych sytuacjach, jednak obraz wielu bibliotek jawi się ludziom szaro, nudno i nieciekawie. Ciągłe funkcjonuje stereotyp biblioteki jako niewielkiego pomieszczenia, w którym jest dużo starych i zniszczonych książek. Ten smutny wizerunek z całą pewnością nie dotyczy PBW w Katowicach - Filii w Będzinie, istniejącej od 1952 r., która swojej pracy nie ogranicza tylko i wyłącznie do gromadzenia, opracowywania i udostępniania zbiorów, lecz prowadzi ożywioną działalność kulturalno-oświatową w regionie.

W 2006 r. w naszej bibliotece nastąpiły zmiany kadrowe, które objęły aż $\frac{3}{4}$ kadry pedagogicznej. Na emeryturę odeszła Grażyna Kaczmarek, która przez 36 lat pełniła funkcję kierownika Filii. Obecnie jej obowiązki pełni Magdalena Durlęta, która – podobnie jak pozostali nauczyciele bibliotekarze – posiada wysokie kwalifikacje bibliotekarskie z przygotowaniem pedagogicznym.

Poprzez podejmowanie nowych wyzwań prowadzimy szeroko zakrojoną działalność metodyczną, szkoleniową i kulturalną. Organizujemy zajęcia z dziećmi i młodzieżą z zakresu przysposobienia czytelniczego, edukacji czytelniczej i medialnej oraz edukacji regionalnej. W roku szkolnym 2008/2009 planujemy także prowadzić zajęcia z edukacji humanitarnej. Warto zaznaczyć, że nasze lekcje biblioteczne coraz częściej przybierają formę prezentacji multimedialnych.

Nowością są zajęcia z biblioterapii wychowawczej połączone z arteterapią i muzykoterapią, przeprowadzane z dziećmi i młodzieżą z będzińskich i powiatowych przedszkoli, szkół różnego typu, w tym specjalnych i integracyjnych oraz innych ośrodków wychowawczych. Zajęcia przybierają formę spotkań jednorazowych lub cyklu i poruszają najczęściej tematykę związaną z problemami natury emocjonalnej wśród dzieci i młodzieży: lękami, złością, agresywnością, smutkiem, radością.

Z myślą o najmłodszych dzieciach prowadziliśmy zajęcia „Akademii bajania” w Przedszkolu Miejskim nr 5 w Będzinie. Współpraca okazała się bardzo owocna, a informacje o akcji zostały zamieszczone również na stronie internetowej Przedszkola, co zapewnia naszej Filii promocję.

Poza tym promujemy głośne czytanie dzieciom i młodzieży, organizujemy wiele okolicznościowych spotkań z literaturą, połączonych z grą i zabawą. Niezwykłą popularnością cieszy się przypadający w listopadzie Dzień Pluszowego Misia. Planujemy także przeprowadzić „Literackie podróże dookoła świata”, będące swoistą podróżą z baśnią i legendą przez różne kraje świata. Spotkania będą nową formą pracy z dziećmi z będzińskiego Ośrodka Wspierania Dziecka i Rodziny. Oprócz czytanej książki, zostanie

przeważająca (w formie multimedialnej) historia danego kraju oraz jego kultura, zabytki i obyczaje.

Nasza Filia przygotowuje ekspozycje nowości książkowych oraz organizuje szereg wystaw okolicznościowych i tematycznych. Prowadzimy stałą ekspozycję i sprzedaż książek twórcy regionalnego – Bolesława Ciepeli. Interesującą wystawą są także „Będzińscy miniartyści”. Stała się ona bardzo ważną i nieocenioną formą promocji dziecięcej twórczości. W jej ramach ogłaszamy dwa razy w roku różnorodne, pod względem tematycznym, konkursy plastyczne dla dzieci: „Wielkanocne pisanki” i „Mój ulubiony bohater książkowy”. Z całą pewnością ekspozycja ta trwale wpisze się w naszą działalność, ponieważ nauczyciele przedszkoli, szkół, a także wychowawcy świetlic szkolnych i środowiskowych stale dostarczają do naszej biblioteki prace swoich podopiecznych, wykonane różnorodną techniką, które w sposób wesoły i niebanalny oddziałują na czytelników barwą, plamą, linią i fakturą.

Warto zaznaczyć, że nawiązałyśmy owocną współpracę z nauczycielami-bibliotekarzami z będzińskich i powiatowych szkół podstawowych i gimnazjów. Majowe spotkania z kadrą pedagogiczną niewątpliwie rozpoczęły nową tradycję tychże spotkań w naszej Bibliotece. Prowadzimy również akcję „Kiermasz scenariuszy szkolnych”, w ramach której nauczyciele dostarczają do naszej Filii własne konspekty lekcji, programy autorskie oraz wszelkie scenariusze szkolnych imprez. Ponadto organizujemy wycieczki, które mają na celu zapoznanie dzieci i młodzieży z funkcją naszej Biblioteki w mieście i powiecie.

Współpracujemy z Urzędem Miasta i Starostwem Powiatowym w Będzinie, oraz z lokalnymi czasopismami „Ziemia Będzińska” i „Aktualności Będzińskie”. O każdym wydarzeniu w naszej placówce staramy się informować na łamach prasy i stron internetowych wyżej wymienionych instytucji.

Organizujemy szkolenia w ramach wewnątrzbibliotecznego doskonalenia nauczycieli, warsztaty szkoleniowe oraz spotkania informacyjne, które cieszą się dużym zainteresowaniem. Dla przykładu wspomnę o dwóch ostatnich spotkaniach dla nauczycieli-bibliotekarzy z miasta i powiatu, które przybrały formę prezentacji multimedialnej. Pierwsze, „Zobacz, usłysz, powiedz” miało na celu zwiększenie wrażliwości na przemoc fizyczną wobec dzieci oraz przekazanie wiedzy dotyczącej skutecznych form pomocy dzieciom. Drugie spotkanie przybrało formę warsztatów metodycznych na temat biblioterapii. Uczestniczyło w nim wielu nauczycieli i wychowawców z Będzina oraz powiatu. Uczestnicy warsztatów zdobyli podstawową wiedzę na temat różnego typu form terapii: arteterapii, choreoterapii, muzykoterapii, a przede wszystkim biblioterapii, oraz wiedzę praktyczną, którą będą mogli zastosować w pracy terapeutycznej.

Aktywnie obchodzimy Tydzień Bibliotek, organizując wiele atrakcji dla lokalnego środowiska. Wśród akcji uświetniających ten wyjątkowy tydzień znalazło się między innymi „Spotkanie z ciekawym człowiekiem” – w tym roku do Biblioteki przybył starosta będziński, Adam Lazar oraz uczniowie jednego z będzińskich gimnazjów. Ponadto przeprowadziłyśmy lekcję biblioteczną dla dzieci z Ośrodka Wspierania Dziecka i Rodziny na temat „Znaczenie książek w moim życiu”, której celem było uświadomienie w sposób jasny, zrozumiały i ciekawy roli książki w życiu człowieka. Rozesłałyśmy również Dyplomy Uznanie dla wzorowych czytelników. Przygotowałyśmy wystawy „Ciekawych książek” i „Książek o książkach”.

Z okazji Dnia Dziecka odbyły się dwa spotkania pod hasłem „Dzień czekolady”. Małym uczestnikom została zaprezentowana jej historia, sposoby produkcji oraz wystawa

ponad 6 tysięcy kolorowych opakowań. Spotkania zakończyły się degustacją wielu rodzajów czekolady.

Warto także wspomnieć o forum z okazji Międzynarodowego Dnia Walki z Ubóstwem, podczas którego zaprezentowały się instytucje niosące świadomą i skuteczną pomoc dzieciom i młodzieży z naszego regionu. Zorganizowaliśmy je wspólnie ze Starostwem Powiatowym w Będzinie, w październiku 2007 r. Współpracujemy także z wieloma będzińskimi placówkami, niosącymi pomoc dzieciom i młodzieży z rodzin zagrożonych patologią: Powiatowym Centrum Pomocy Dziecku i Rodzinie, poradnią psychologiczno-pedagogiczną oraz świetlicami środowiskowymi.

Od 2006 r. utrzymujemy kontakty z Miejską Świetlicą Środowiskową w Będzinie. W okresie świąt Bożego Narodzenia i Wielkanocy po raz kolejny prezentowaliśmy kartki świąteczne wykonane przez jej podopiecznych. W tym roku planujemy rozwinąć akcję o kiermasz aniołów, wykonanych przez podopiecznych będzińskiego Ośrodka Wspierania Dziecka i Rodziny pod hasłem „Zostań aniołem”.

Warto podkreślić, że wydajemy „Biuletyn PBW w Katowicach - Filii w Będzinie”, który ukazuje się dwa razy w roku w nakładzie 100 egzemplarzy i ma na celu stałe informowanie środowiska lokalnego o naszej działalności, ofercie edukacyjnej oraz o zakupywanych przez nas nowościach wydawniczych. Poza tym raz na kwartał sporządzamy wykazy nowości dla placówek oświatowych, które następnie rozsyłamy pocztą tradycyjną i elektroniczną. Tworzymy „Informator Edukacyjny” na dany rok szkolny oraz liczne ulotki dotyczące wybranej działalności Filii, np. zajęć biblioterapeutycznych.

Od 2006 r. w Filii działa Internetowe Centrum Informacji Multimedialnej (ICIM), które służy wspieraniu procesu ustawicznego kształcenia się i samokształcenia użytkowników oraz realizacji statutowych zadań biblioteki. W związku z działalnością ICIM, planujemy przeprowadzać zajęcia z młodzieżą z zakresu edukacji medialnej.

Staramy się ciągle zdobywać nową wiedzę i umiejętności poprzez śledzenie prasy fachowej, uczestniczenie w szkoleniach, warsztatach, kursach, konferencjach i zjazdach naukowych. Wyjeżdżamy na Targi Książki do Krakowa. Promujemy Filię w placówkach kulturalnych Będzina i powiatu: bibliotekach, muzeach, ośrodkach kultury, a także podczas licznych spotkań autorskich, wystaw i wernisaży.

Naszą misją jest umiejętne budzenie potrzeb edukacyjnych, poznawczych i informacyjnych, ich rozwijanie, a także dostarczanie narzędzi i sposobów ich zaspokajania. Nie jesteśmy w stanie wpłynąć na mieszkańców z całego regionu, ale wysyłamy impulsy, zachęty, promujemy, informujemy, współpracujemy i współdziałamy.

Anna Wierzbicka-Marzec
nauczyciel-bibliotekarz,
PBW w Katowicach - Filia w Będzinie

ŁUDZIE KSIĄŻKI I PRASY

**Z WIZYTĄ WE FRANCUSKIEJ „VOX PELEGRINE” – ROZMOWA
Z PANIĄ AGATĄ KALINOWSKĄ-BOUVY**

VOX PELEGRINA
10, allée des Boeures
78124 Mareil-sur-Mauldre
France

Anna Marcol: Skąd wziął się pomysł założenia własnej biblioteki?

Agata Kalinowska-Bouvy: Od zawsze miałam chęć posiadania własnej biblioteki, ponieważ byłam otoczona dużą ilością książek. Dla mnie biblioteka stanowi integralną część domu, tak jak sypialnia, kuchnia czy garaż, dom powinien móc mieć bibliotekę.

Książki były elementem mojego dzieciństwa. To dzięki nim, mając 2,5 roku, nauczyłam się czytać i pisać.

Zamiar stworzenia domowej biblioteki pojawił się wraz z chęcią zabezpieczenia prywatnej kolekcji książek autorów polonijnych i kolekcji czasopism, które posiadam. Zdałam sobie sprawę, że mam dość liczny i ciekawy zbiór, z dużą liczbą autografów, dedykacji, korespondencji prywatnej oraz artykułów dotyczących książek i ich autorów. Jak wiadomo wiele instytucji rodzi się z prywatnych kolekcji, inicjatyw, czy też działalności. Do mnie już od dawna zwracano się o różne informacje o polonijnych autorach, co też nasunęło mi myśl, aby poważniej zająć się moim zbiorem.

A.M.: **Jak liczny jest Pani księgozbiór? Jakie typy publikacji można w nim znaleźć?**

A.K.-B.: Księgozbiór składa się z wielu działów i liczy kilka tysięcy woluminów. Obecnie jeszcze nie jest w całości skatalogowany. Jedną część stanowią książki przywiezione przeze mnie z Polski, a zatem polska i obca literatura klasyczna, współczesna kolekcja moich rodziców, zebrana w latach 50-tych i 60-tych XX w., albumy malarskie i książki popularnonaukowe. Drugą część stanowią książki dla dzieci, zarówno francuskie, jak i polskie. Trzecią – książki nabywane przeze mnie i męża, a zatem księgozbiór już miejscowy. Kolejny dział stanowią książki polonijne, mam też i starodruki. Do moich zbiorów mogę również zaliczyć polonijne czasopisma, kolekcję kart pocztowych, znaczków, muzykalia na płytach winylowych, taśmach i CD, do tego wszystkiego zaczynają też dochodzić DVD.

A.M.: Co Pani rozumie pod pojęciem książki polonijnej?

A.K.-B.: Jako definicję przyjął, że książka polonijna, to książka autora Polaka zamieszkałego poza krajem, który pisze bądź z racji swojego zawodu, bądź z osobistego zamiłowania do pióra, czy też z potrzeby serca. Książka polonijna, to książka pisana po polsku i w języku kraju emigracji autora Polaka, to również książka rodaka zamieszkałego w Ojczyźnie, który porusza tematy emigracji i Polonii, a także książka autora, rodowitego cudzoziemca, który porusza sprawy Polonii czy Polski. Zatem książki polonijne należą do wielu gatunków, dziedzin i sfer, a na półkach obok siebie sąsiadują m.in.: rozprawy naukowe, dokumentacje, podręczniki, a obok nich poezje, wspomnienia, książki dla dzieci, albumy itd.

A.M.: Skąd wziął się księgozbiór polonijny w Pani domu? Jak liczny jest ten zbiór?

A.K.-B.: Księgozbiór polonijny liczy dziś ok. pół tysiąca woluminów i jest związany z Salonem Książki Polonijnej, który organizuję od 9 lat, m.in. w ramach mojej działalności w Stowarzyszeniu Polskich Autorów, Dziennikarzy i Tłumaczy w Europie (APAJTE) z siedzibą w Paryżu, którego mam przyjemność być prezesem od 2001 r. Jestem stosunkowo znaną postacią w środowisku polonijnym, dlatego często otrzymuję książki nawet od nieznanymi mi osobiście autorów, toteż mój zbiór rozrasta się z każdym tygodniem. Zbiór poszerzam również o książki, które nabywam w ramach moich możliwości. Są to w szczególności książki autorów francuskich dotyczące Polski i Polonii we Francji.

A.M.: Które zbiory mają dla Pani największe znaczenie?

A.K.-B.: Każdy dział ma dla mnie inne znaczenie. Kolekcja pochodząca z domu moich rodziców jest elementem mojego dzieciństwa i jestem z nią bardzo związana uczuciowo. Książki te otaczały mnie od urodzenia, były moim światem do momentu mojego wyjazdu do Francji. Dziś jest to moja "mała Ojczyzna". Księgozbiór ten udało mi się sprowadzić dopiero w latach 90-tych minionego stulecia. Książki polonijne, które w większości są dla mnie dedykowane przez autorów mają również duże znaczenie osobiste, gdyż są wyrazem sympatii do mnie. Jednocześnie zbiór ten uważam za bardzo ważny pod względem badań biografistyki polonijnej. Natomiast kolekcja starodruków jest moją dumą.

A.M.: Czy może Pani bliżej opisać tę kolekcję?

A.K.-B.: Są to wydania w języku francuskim, niemieckim, łacińskim i polskim z zakresu literatury, filozofii i nauki, często bardzo zniszczone. Najstarszy starodruk, jaki posiadam, to dzieło Herodota z 1551 r. Natomiast w języku polskim, z mojego punktu widzenia, najciekawszy jest „Psałterz Dawida” z 1786 r.

Nowoczesna biblioteka, to również dokumenty skanowane i faksymile. Ostatnio znalazłam się w posiadaniu (całkiem nieoczekiwanie), ciekawej pozycji właśnie w takiej formie. Poszukując materiałów dla znajomego profesora z Meksyku, miałam okazję konsultacji książki z łacińskim tekstem wydanym w 1574 roku autorstwa Stephano Forcatulo pt.: "Polonia Foelix". Paryska Biblioteka Narodowa przyjęła mnie bardzo serdecznie i dopomogła w poszukiwaniach tego tekstu, który z pietyzmem spoczywał w dziale cennych starodruków. Otrzymałam zezwolenie na cyfrowe skopiowanie całości książki (58 stron), na mój prywatny użytek. W podobny sposób udało mi się osiąść numer czasopisma "La Science Populaire" z 1880 roku, w którym znajduje się bardzo obszerny artykuł w języku francuskim o Mikołaju Koperniku wraz z pięknymi rycinami. Moja satysfakcja z posiadania tych dokumentów jest tym większa, że BN w Paryżu nie ma takich

fotokopii i tym samym konsultacja ich jest trudna, gdyż cenne oryginały podlegają specjalnemu traktowaniu z ograniczonym dostępem.

A.M.: Skąd wzięły się polskie starodruki w Pani zbiorach?

A.K.-B.: Oczywiście z Francji. Można na nie natrafić na różnych rynkach staroci i pchlich targach, gdzie często sprzedawcy nie zdają sobie sprawy z ich wartości.

A.M.: Kto może korzystać z Pani księgozbioru?

A.K.-B.: Towarzystwo – każdy, kto odwiedza mój dom, ale w szczególności udostępniam księgozbiór i archiwum w celach naukowych. W tym celu zapewniam miejsce do konsultacji na miejscu, możliwość skanowania i dostęp do Internetu.

A.M.: Jakie są Pani plany związane z rozwojem biblioteki?

A.K.-B.: Przede wszystkim pragnę dokładnie zarejestrować dokumenty towarzyszące zbiorom książkowym (ikonografię, korespondencję) oraz rozbudować kolekcję.

A.M.: Jakie są możliwości rozbudowy?

A.K.-B.: Moje osobiste możliwości nie są zbyt wielkie, ale mając miejsce, mam możliwość przyjęcia dużej ilości tomów. Niestety często zdarza się, że z książkami jest problem. Drastycznym przykładem może być wydarzenie związane z likwidacją zbiorów Biblioteki Instytutu Polskiego w Paryżu, gdzie w tym roku wiele książek trafiło na ulicę.

Osobiście miałam też i propozycje darów. W tym roku otrzymałam już kolekcję periodyków (Język Polski lata 1946-1956) ze zbiorów śp. Tadeusza Milika przekazaną przez jego małżonkę – panią Jolantę Załuską. W ubiegłym tygodniu zgłosił się do mnie autor, pan Stanisław Likiernik, który pragnie za życia zdecydować o losach swojego księgozbioru, gdyż niestety zdaje sobie sprawę, że teksty w języku polskim nie będą cieszyły się wielkim zainteresowaniem jego spadkobierców. We wrześniu pojedę na oględziny tej ponoć licznej kolekcji.

Od kilku lat otrzymuję regularnie publikacje wydawnictwa „Wołanie z Wołynia”. Otrzymuję również, dość regularnie, wiele tytułów polonijnej prasy, przykładowo są to: „Komunikat” z Afryki Południowej, „Polonus” z Rumunii, „Rodacy” z Syberii, „Kurier Galicyjski” z Ukrainy „Nasza Gazetka” ze Szwajcarii, „Echo de la Polonia” z Francji, „Biuletyn Polonii Włoskiej” i wiele innych.

Przy okazji poruszenia tematu otrzymywania darów wydaje się, że moja biblioteka może z czasem doskonale posłużyć jako placówka przekazująca książki. Nie będę w stanie przyjąć wszystkiego, ale już dziś wiem, że są miejsca, które chętnie wezmą książki, potrzebna jest tylko struktura, która by się tym mogła zająć, a taką funkcję – sądzę – będzie mogła właśnie spełnić moja biblioteka. Naturalnie, w takiej sytuacji będzie potrzebna pomoc instytucji państwowych.

A.M.: Czy Pani biblioteka, jako instytucja prywatna o charakterze całkowicie społecznym, utrzymuje jakieś kontakty z innymi instytucjami?

A.K.-B.: Tak, przede wszystkim moja biblioteka jest zarejestrowana w Polsce, przy Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego jako polski księgozbiór na obczyźnie. W Polsce współpracuję z Działem Poloników Zagranicznych Biblioteki Narodowej w Warszawie oraz Gabinetem Książki i Prasy Polskiej w Niemczech w Opolu. Otrzymuję informacje i zaproszenia z Uniwersytetu w Szczecinie, z Akademii Polonijnej w Częstochowie, a ostatnio dostałam zaproszenie na organizowane przez Bibliotekę Główną i OINT Politechniki Wrocławskiej, II Wrocławskie Spotkanie Bibliotekarzy Polonijnych, które odbędzie się w czerwcu 2009 roku.

We Francji natomiast współpracuję z Instytutem Biografistyki Polonijnej z Vaudricourt i Kongresem Polonii Francuskiej z Hénin Beaumont. W ramach

organizowanych przeze mnie Salonów Książki Polonijnej i wystawy prasy pozostają również w kontakcie z wieloma innymi instytucjami w różnych krajach, związanymi z książką i prasą.

A.M.: Dziękuję za rozmowę.

A.K.-B.: Dziękuję.

Agata Kalinowska-Bouvy (rocznik 1963) – poetka, publicystka, tłumaczka. Prezes Stowarzyszenia Polskich Autorów, Dziennikarzy i Tłumaczy w Europie – APAJTE z siedzibą w Paryżu oraz założycielka i redaktor naczelny „Biuletynu Informacyjnego APAJTE”. Pomysłodawca i organizator Salonów Książki Polonijnej oraz wędrowniej wystawy prasy „Prasa polonijna wczoraj i dziś”. Członek zarządu francuskiego związku zawodowego dziennikarzy Syndicat des Journaliste de la Presse Périodique – SJPP.

Laureatka konkursów poetyckich organizowanych w kraju i za granicą. Jej wiersze opublikowano na łamach licznych antologii i wydawnictw prasowych. Wydała dwa samodzielne tomiki poetyckie („Kalendarium”, „Krople”) oraz dwujęzyczną książkę dla dzieci „Asy i Burasy. Toutous et Minous”. Przetłumaczyła na język francuski „Tryptyk rzymski” Jana Pawła II, który ukazał się w 2003 r. we Francji, Belgii i Quebecu (Kanada).

Za swoją twórczość i działalność społeczną została wyróżniona wieloma odznaczeniami.

Anna Marcol
nauczyciel-bibliotekarz,
Wydział Opracowania Zbiorów
PBW w Katowicach

Z DZIEJÓW ŚLĄSKIEGO BIBLIOTEKARSTWA

Monika Kulik*Biblioteka Wydziału Filologicznego
Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach***ADAM WŁADYSŁAW JAROSZ – SYLWETKA ORGANIZATORA
AKADEMICKIEGO OŚRODKA KSZTAŁCENIA BIBLIOTEKARZY
NA ŚLĄSKU**

Przyszły organizator akademickiego ośrodka kształcenia bibliotekarzy na Śląsku urodził się 25 maja 1928 r. w Tarnowie. Od wczesnego dzieciństwa jego domem stał się Kraków, gdzie uczęszczał do Szkoły Powszechnej nr 3 im. św. Mikołaja, a w latach 1942-1944 – do Publicznej Męskiej Szkoły Handlowej. Dalsze kształcenie przerwała okupacja. Dlatego też dopiero po wyzwoleniu miasta rozpoczął naukę w Gimnazjum i Liceum Handlowym w Krakowie. Świadectwo maturalne wręczono przyszłemu docentowi 4 czerwca 1947 r. Natomiast świadectwo egzaminu dojrzałości humanistycznego liceum ogólnokształcącego otrzymał dwa lata później – 8 września 1949 r.

Lata 1947/1948-1950/1951 były równie owocne w zdobywaniu wiedzy. Był to czas studiów na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Jagiellońskiego.

19 marca 1952 r. A.W. Jarosz został magistrem filozofii. Typowo filologiczno-językoznawcze przygotowanie było podstawą zatrudnienia go w Redakcji Wydania Narodowego Dzieł Adama Mickiewicza, za co został uhonorowany w roku 1954 Medalem Mickiewiczowskim, wybitym w setną rocznicę śmierci poety.

W latach 1953-1963 był zatrudniony w wymiarze pół etatu w Krakowskiej Pracowni Leksykograficznej IBL, kierowanej przez prof. Witolda Taszyckiego. Ponadto pracował jako starszy asystent na Uniwersytecie Jagiellońskim (1956-1962). W 1962 r. związał się z Wyższą Szkołą Pedagogiczną w Katowicach, gdzie w roku 1967 uzyskał stopień doktora nauk humanistycznych. Przedmiotem pracy doktorskiej, napisanej pod kierunkiem Jana Zaremby, wówczas docenta, stał się siedemnastowieczny śląski poemat Walentego Roździeńskiego *Officina ferraria abo huta i warsztat z kuźniami szlachtetnego dzieła żelaznego* (Kraków 1612)¹.

Po obronie doktoratu A. W. Jarosz został adiunktem w Katedrze Historii Literatury Polskiej, kierowanej przez J. Zarembę. 1 lutego 1971 r. został powołany na stanowisko docenta etatowego w Uniwersytecie Śląskim w Katowicach w Zakładzie Literatury Staropolskiej i Oświeceniowej. Prowadził tam wykłady z poetyki oraz literatury staropolskiej dla studentów polonistyki, a także seminaria magisterskie.

Lata 1962-1973 to okres kierowania Działem Wydawnictw i członkostwa w Komitecie Redakcyjnym w Wyższej Szkole Pedagogicznej, następnie filii Uniwersytetu Jagiellońskiego (1968), z której powstał Uniwersytet Śląski. W tym czasie zorganizował i kierował samodzielną jednostką uczelni – Wydawnictwem i Drukarnią Uniwersytetu w Chorzowie.

W czasie, gdy przenoszono Instytut Filologii Polskiej z Katowic do Sosnowca, w 1974 r., władze uczelni szukały kierownika i organizatora Zakładu Bibliotekoznawstwa. Przeprowadzono wiele rozmów z kandydatami, zwracając się w końcu z tą propozycją do A. W. Jarosza, który po wysunięciu szeregu warunków zgodził się podjąć tego zadania. Dzięki jego pracy i wytrwałości powstał na Śląsku kierunek studiów bibliotekoznawczych o profilu humanistycznym. Czynności organizacyjne sfinalizowano we wrześniu 1974 r.; w ich wyniku został utworzony Zakład Bibliotekoznawstwa² przy Instytucie Filologii Polskiej w Uniwersytecie Śląskim. Kształcenie przyszłych pracowników bibliotek rozpoczęło w roku akademickim 1974/1975 (studia zaoczne).

Kierunek powstał w odpowiedzi na sygnalizowane przez społeczeństwo zapotrzebowanie na specjalistów tej dziedziny. Nie było bowiem dotąd na Śląsku szkoły wyższej kształcącej pracowników bibliotek szkolnych, naukowych, pedagogicznych, publicznych.

Pod kierunkiem A.W. Jarosza, we współpracy z zespołem bibliotekarzy praktyków, wypracowany został program studiów dających dobre przygotowanie do pracy w różnych typach bibliotek. A. W. Jarosz stał na stanowisku, że bibliotekoznawstwo nie może ograniczać się do zadań praktycznych, związanych z pracą biblioteczną, ale powinno dawać rozległą wiedzę ogólną. Magistrantów, których miał pod swoją opieką zachęcał do prac wykraczających poza przeciętne. Badania studentów koncentrowały się zwłaszcza wokół problemów życia literackiego Śląska i Zagłębia. Seminarzyści zgłębiali zagadnienia bibliologiczne, bibliograficzne i bibliotekoznawcze. Doc. Jarosz stworzył wyróżniającym się magistrantom możliwość druku ich artykułów w wydawnictwach Zakładu i w innych ośrodkach naukowych. W ciągu wieloletniej pracy wypromował przeszło 200 magistrów.

Warto zaznaczyć, że z inicjatywy A.W. Jarosza powstawała bibliografia prac magisterskich napisanych w Zakładzie Bibliotekoznawstwa. Analiza poszczególnych tomów pozwala poznać zainteresowania wychowanków oraz ocenić kadrę promotorów.

Przez szereg lat A.W. Jarosz prowadził seminarium doktorskie. Pod jego kierunkiem dwie osoby uzyskały tytuł doktora (Irena Socha i Elżbieta Gondek). Henryka Czerwieńską, Mariolę Jarczykową i Jerzego Reizesa-Dzieduszyckiego wprowadził w podstawy pracy naukowej, otwierając im, za zgodą Rady Wydziału, przewody doktorskie i ustalając tematy prac doktorskich. Z powodu braku odpowiednich kwalifikacji, zgodnych z wymogami wydanej w roku 1992 ustawy, nie mógł z nimi współpracować do momentu ich zamknięcia.

W czasie gdy Zakładem kierował doc. Jarosz czterech badaczy uzyskało habilitacje (J. Ratajewski, Z. Żmigrodzki, M. Pawłowiczowa, I. Socha), a pięciu doktorantów uzyskało stopnie doktora.

Dla Uniwersytetu Śląskiego niezwykle ważne było wygospodarowanie miejsca dla Biblioteki Głównej tej placówki. A. W. Jarosz w latach 1969-1971 był propagatorem jej budowy pełniąc funkcję seniora grupy inicjatywnej, lecz w ówczesnych warunkach idea nie doczekała się realizacji i porzeczono na adaptacji jednego z budynków na potrzeby biblioteczne. Natomiast sukcesem zakończyła się idea utworzenia biblioteki o profilu bibliologicznym, bibliotekoznawczym i informacyjnym. Dzięki Hucie im. M. Buczka zakupiono dla niej księgozbiór Ludwika Brożka i inne cenne materiały.

A. W. Jarosz był też organizatorem Pracowni do Badań nad Życiem Literackim Śląska i Zagłębia Dąbrowskiego, jako autonomicznej jednostki w stosunku do Zakładu Bibliotekoznawstwa. Pracownia miała realizować badania naukowo-dokumentacyjne związane z regionem oraz współpracować z Zakładem w dziedzinie badań naukowych i publikacji.

Od 1968 r. A.W. Jarosz przewodniczył Podkomisji dla Bibliotekarzy-Nauczycieli Polskiej Komisji Egzaminacyjnej przy Instytucie Kształcenia Nauczycieli i Badań Oświatowych w Katowicach. Brał też udział w pracach Ośrodka Metodycznego Studiów Nauczycielskich Państwowej Komisji Egzaminacyjnej dla Bibliotekarzy i Dokumentalistów Dyplomowanych (1986-1987). Współpracował ponadto z Biblioteką Główną AGH w Krakowie przy opracowaniu bibliografii Walentego Roździeńskiego, a także z GIG w Katowicach przygotowującym edycję *Słownika górniczego*.

A. W. Jarosz należy również do środowiska polskich literaturoznawców. Od 1968 r. uczestniczy w pracach Komisji Historycznoliterackiej Oddziału Polskiej Akademii Nauk w Krakowie, a od 1978 roku, z przerwą w latach 1990-1996, do podobnej Komisji Oddziału w Katowicach.

Nie ulega więc wątpliwości, że docent A. W. Jarosz jest osobowością wybitną, o czym świadczą wyróżnienia i medale, którymi został uhonorowany w toku swej działalności. Otrzymał Medal Mickiewiczowski (1956), złotą odznakę „Zasłużonego dla Województwa Katowickiego” (1971), Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski (1987), srebrną i złotą odznakę „Za Zasługi dla Uniwersytetu Śląskiego” (1978, 1987), nagrody II stopnia Rektora UŚ (1977, 1985), nagrodę III stopnia Ministra Nauki (1977) oraz dyplom uznania Ministerstwa Kultury i Sztuki (1976)³. Poza tym uczynił wiele dla środowiska bibliotekarskiego na Śląsku, będąc też przewodniczącym „Biblioteki Katowickiej” – agendy Urzędu Miasta Katowice.

Jego dorobek naukowy jest równie znaczący. Najchętniej poruszał się w obrębie problematyki staropolskiej (Walenty Roździeński, Daniel Naborowski, Olbrycht Karmanowski) i regionalnej, śląskiej. Badał twórczość regionalnych pisarzy śląskich, współpracując z redakcją *Polskiego słownika biograficznego* (Instytut Historii PAN) i *Śląskiego słownika biograficznego* (Śląski Instytut Naukowy w Katowicach), redagując dziesiątki biogramów. Uwieńczeniem tych prac było wydanie biogramów m. in. Jana Kudery, Jana Ligonii, Adolfa Ligonii, Józefa Lompy, Walentego Roździeńskiego. Przejrzenie bibliografii prac uczonego wskazuje jeszcze jedno: A. W. Jarosz jest bardzo aktywnym pod względem wydawniczym badaczem. Wystarczy przytoczyć kilka najważniejszych prac redakcyjnych: *Z problemów organizacji pracy bibliotecznej*. T.2 (współred. H. Kot, Katowice 1983), *Rodzaje bibliografii. Metodyka i technika ich opracowywania* (współred. Z. Żmigrodzki, Warszawa 1984), *Nowe Roździeńsciana. Studia o Walentym Roździeńskim i jego dziele "Officina ferraria" z roku 1612* (Wrocław [i in.] 1985), *Studia nad piśmiennictwem śląskim* (Katowice 1988), Henryka Sawoniaka *Biblioteki współczesne. Bibliografia. Informacja naukowa. Wybór prac naukowych* (współaut. wstępu i wyboru Z. Żmigrodzki, Katowice 1995).

Doc. Jarosz jest też autorem wielu prac recenzenckich i artykułów w czasopismach. Jego zasługą było powołanie stałego periodyku naukowego pod tytułem „Studia Bibliologiczne”, do którego teksty piszą pracownicy oraz współpracownicy Instytutu Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej UŚ i goście z innych ośrodków naukowych.

Do najtrwalszych osiągnięć badacza należą jego działania zmierzające do stworzenia śląskiego ośrodka kształcenia bibliotekarzy, utworzenie uniwersyteckiego wydawnictwa

i drukarni oraz wydanie zbiorowego tomu *Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Katowicach 1950-1968*, jako nieocenionego źródła historycznego o poprzednicze śląskiego uniwersytetu. Dzięki jego wytrwałości i pracy katowickie bibliotekoznawstwo może przeżywać kolejną rocznicę istnienia oraz nieustannie się rozwijać.

Tekst jest częścią pracy licencjackiej napisanej pod kierunkiem prof. dr hab. E. Gondek, pt. „Przyczynek do dziejów Zakładu oraz Instytutu Bibliotekoznawstwa i Informatyki Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach (na podst. osobistych uwag doc. dra Adama W. Jarosza oraz dokumentacji wewnętrznej Instytutu)”. Katowice 2005.

1. Zyska B.: Curriculum vitae. W: *Studia bibliologiczne*. T. 9. Katowice 1995, s. 8.
2. W roku 1975 Zakład Bibliotekoznawstwa zmienił nazwę na Zakład Bibliotekoznawstwa i Informatyki Naukowej.
3. Jarosz, Adam Władysław. W: *Kto jest kim w województwie katowickim '93*. Katowice 1994, s. 123.

Monika Kulik
*bibliotekarz Biblioteki Wydziału Filologicznego
Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach*

Z PRAKTYKI NAUCZYCIELA – BIBLIOTEKARZA

Barbara Michałek

*Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka
im. Józefa Lompy w Katowicach*

**PISMO – SZCZEGÓLNY SYSTEM ZNAKÓW
(SCENARIUSZ ZAJĘĆ Z EDUKACJI CZYTELNICZEJ I MEDIALNEJ)**

Historia pisma jest tematem możliwym do zaprezentowania na wszystkich poziomach edukacji. W szkole podstawowej możemy ograniczyć się do wyliczenia typów pisma, różnic między nimi oraz najbardziej typowych przykładów występowania. W szkołach gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych wprowadzimy dodatkowe terminy, bardziej szczegółowo omawiając każdy typ, podając krótką historię odczytania.

Proponuję cykl lekcji dla poziomu gimnazjum. **Temat** pierwszej jednostki: *Pismo jako znak*; **temat** drugiej jednostki zaczerpniemy z tytułu książki Georges'a Jeana: *Pismo – pamięć ludzkości*¹.

Cele edukacyjne:

Cel główny: zapoznanie uczniów z typami pisma w ich dziejowym rozwoju.

Cele operacyjne:

<i>Poziom</i>	<i>Kategoria</i>	<i>Cele</i>
WIADOMOŚCI	Zapamiętanie	Uczeń powinien zapamiętać: <ul style="list-style-type: none"> • terminy: semiotyka, paleografia, • nazwy typów pisma, • nazwiska ich odkrywców, • główne obszary ich występowania
	Zrozumienie	Uczeń powinien rozumieć: <ul style="list-style-type: none"> • specyfikę pisma jako znaku, • zasady wyróżniania typów pisma
UMIĘJĘTNOŚCI		Uczeń powinien umieć: <ul style="list-style-type: none"> • wymienić różne rodzaje znaków, • sformułować krótkie definicje typów pisma, • scharakteryzować je pod względem miejsca pochodzenia, • dostrzegać podobieństwa i różnice między nimi

Metody i formy: pogadanka, elementy wykładu, rozmowa kierowana, praca w zespołach.

Pomoce dydaktyczne: fotografie przedstawiające typy pisma, fiszki, plansze, mapy.

Kierunki toku lekcji pierwszej:

W pogadance zapytamy uczniów o sformułowanie ich własnych definicji pisma. Wspólnie ustalimy, że pismo opiera się na literach, które są *znakami*. Spróbujemy podać nasze skojarzenia dotyczące znaku, np. *znak drogowy, nawigacyjny, wodny, przestankowy* (w interpunkcji), *drukarski* (czcionka). Ustalimy, że *cyfry* także są *znakami*². Podobnie litery. Wyakcentujemy *umowność* znaków. Skojarzenia uczniów będziemy notować na tablicy.

Tak powstanie definicja:

Pismo – system umownych znaków, za pomocą których utrwalamy język mówiony. Krótkiego namysłu wymaga również pojęcie *system*, jako układ przemyślany, w którym każdy element posiada właściwe mu miejsce, a wszystkie razem tworzą kompletną całość.

Następnie skupimy się na *umowności* (*konwencjonalności*) znaków. Wspólnie wyakcentujemy jej cechy: powszechność znajomości i stosowania wśród pewnej grupy

ludzi (populacji). Wprowadzimy pojęcie *semiotyka*, które uczniowie – przy pomocy nauczyciela – zdefiniują jako *ogólną teorię znaku*. Określimy jej podstawowy przedmiot zainteresowań: pojęcia i ich znaczenia oraz relacje między słowami a rzeczami.

Teraz możemy przejść do właściwego tematu: historii pisma. Wprowadzimy termin *paleografia – nauka badająca dzieje dawnego pisma*. Powiemy, że rozwijało się ono przez tysiąclecia, przechodząc różne fazy. Zmieniał się również materiał piśmienniczy. Te ostatnie informacje możemy wprowadzić w formie wykładu wspomaganego pokazem³. W toku wypowiedzi rysujemy i uzupełniamy tabelkę:

<i>Materiał piśmienniczy</i>	<i>Przybory piśmiennicze</i>
Papirus, skóra zwierząt (welin, pergamin), papier (tworzony z roślin, np. bawełny, kory bambusa), szmaty	pędzle z sitowia, pióra ptaków, atrament
Tabliczki gliniane, drewniane i woskowe, kość, kamień, metal, skorupki naczyń	rylec

Przechodzimy do tematu: *Pismo – pamięć ludzkości*. Dzielimy uczniów na cztery zespoły. Konieczne będą mapy, np. *Mezopotamia, Świat starożytny w połowie II tysiąclecia p.n.e., Egipt starożytny*, ewentualnie inne⁴. Jeśli nie posiadamy dużej mapy starożytnej Mezopotamii oraz Afryki Północnej, możemy umieścić na tablicy dużą kserokopię. Ponadto każdy zespół otrzymuje kilka kserokopii:

- zespół 1: reprezentujących teksty zapisane egipskim pismem piktograficznym,
- zespół 2: reprezentujących teksty zapisane babilońskim pismem klinowym,
- zespół 3: reprezentujących teksty zapisane pismem alfabetycznym,
- zespół 4: reprezentujących pismo kipu (quippu).

Najpierw uczniowie swobodnie przedstawiają swoje uwagi na temat ilustracji. Następnie kierujemy rozmowę w stronę ustaleń, czym typy pisma różnią się między sobą. Nauczyciel rysuje na tablicy tabelę, którą wszyscy stopniowo uzupełniają. Zaczynamy od rubryk trzeciej i czwartej, następnie uzupełniamy pierwszą i drugą, na końcu piątą (terminy podaje nauczyciel). W ten sposób powstaje skrócona i bardzo uproszczona historia pisma⁵.

<i>Typ pisma</i>	<i>Podtyp pisma</i>	<i>Charakterystyka</i>	<i>Ludy posługujące się nim (przykłady)</i>	<i>Najstawniejsi badacze</i>
Piktograficzne (obrazkowe)	-	Schematyczny rysunek przedmiotu – jego <i>symbolem</i> . 1 myśl = 1 rysunek. Pismo <i>semantyczne</i> (oparte na znaczeniu)	Egipcjanie, Fenicjanie, ludy Mezopotamii	większość badaczy

Ideograficzne		Obrazowe przedstawienie <i>idei</i> . Pojęcia – <i>kojarzone</i> z przedmiotami (np. kółko = symbol słońca, ale też: ciepła, światła). Rozwinięta forma pisma piktograficznego	Indianie Ameryki Północnej i Środkowej, krajowcy Polinezji i Australii	J.E. Thompson, J.W. Knorozow, S.G. Morley
Ideograficzno-fonetyczne	hieroglificzne: - hieratyczne (kapłańskie), - demotyczne (ludowe)	W jednym systemie występują symbole oznaczające morfemy oraz pojęcia (ideogramy) – i symbole oznaczające dźwięki	Egipcjanie	J.F. Champollion
	klinowe		Sumerowie, Persowie, Asyryjczycy, Babilończycy, Elamici	G.F. Grotefend, H.C. Rawlinson
Analityczne	-	Kombinacje <i>symboli</i>	Kreteńczycy, Hetyci, mieszkańcy Mezopotamii	S. Smith
Fonetyczne	sylabiczne (sylabariusze)	Symbole – znakami sylab lub samogłosek, jeśli te stanowią sylaby	Syryjczycy, Cypryjczycy, Tajowie, Laotańczycy, Koreańczycy (pismo <i>hangyl</i>), Mongołowie (pismo <i>sojombo</i>)	E. Dhorme, M. Dunand, J. Chadwick, M. Ventris
	półalfabetyczne	Częściowy brak związku między formą symbolu a przedstawionym dźwiękiem	Etiopczycy (pismo meroickie)	F.L. Griffith
	alfabetyczne (głoskowe)	Symbole oznaczają spółgłoski i samogłoski; <i>Brak związku między zewnętrzną formą symbolu a przedstawionym dźwiękiem</i>	Semici, Fenicjanie, przejęty przez Greków, potem Rzymian; coraz bardziej upowszechniany	M. Dunand (badacz alfabetu północnosemickiego); wielu innych badaczy, np. A. Evans, W.M. Flinders Petrie, T.H. Gaster, A.M. Gardiner

	spółgłoskowe (abdzad)	symbole oznaczają spółgłoski; samogłoski wynikają z kontekstu	Arabowie, Hebrajczycy	-
	alfabetyczno-sylabiczne (abugida)	spółgłoski – oznaczone za pomocą symboli; wartość samogłosek zmieniają znaki diakrytyczne	ludy Indii	
Mieszane lub złożone	w jednym systemie występuje kilka podsystemów	W jednym systemie pisma mieszają się elementy fonetyczne oraz semantyczne (logograficzne)	Japończycy, Chińczycy	B. Karlgren
Węzełkowe		„Zapis” trójwymiarowy – zbiór kolorowych sznurków z węzełkami, służący celom mnemotechnicznym	Indianie prekolumbijskiej Ameryki Południowej	G. Urton, C.J. Brezine

Krótko podsumowujemy zdobyte wiadomości. Zaznaczamy, iż typy pisma można wyróżniać według licznych kryteriów. Powyższa propozycja jest w literaturze najbardziej powszechna. Jeśli wystarczy czasu, możemy wspomnieć o piśmie linearnym A i B, runicznym oraz wprowadzić kilka ciekawostek, np. dotyczących niezwykłych postaci Champolliona lub Grotefenda. Szczególnie zainteresowanym tematyką – podajemy dodatkową bibliografię.

1. Por. Jean G., *Pismo – pamięć ludzkości*, przekł. Ł. Częściak, Wydawnictwo Dolnośląskie, Wrocław 1994.
2. Gdyby lekcja była przeznaczona dla czwartego poziomu nauczania, można by zainicjować pogadankę o znakach szczególnego typu, np. *kwiat (bukiet) jako znak sympatii, wdzięczności* itp.
3. Sporo ilustracji znajdziemy w pozycjach podanych w bibliografii.
4. *Atlas historyczny świata*, [red. odpowiedzialny J. Wolski, wyd. 6], Polskie przedsiębiorstwo Wydawnictw Kartograficznych im. E. Romera, Warszawa – Wrocław 2001.
5. Nie można zapominać, iż niektóre typy pisma przeszły ewolucję i trudno je umieścić tylko w jednym miejscu tabelki (np. pismo egipskie); czynimy tak – upraszczając.

BIBLIOGRAFIA

1. *Atlas historyczny świata*, [red. odpowiedzialny J. Wolski, wyd. 6], Polskie Przedsiębiorstwo Wydawnictw Kartograficznych im. E. Romera, Warszawa – Wrocław 2001.
2. Bednarczuk E., *Graficzny rozwój litery*, Wydawnictwo Przemysłu Lekkiego i Spożywczego, Warszawa 1956.
3. Bense M., *Świat przez pryzmat znaku*, przekł. J. Garewicz, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1980.
4. Cepik J., *Jak człowiek nauczył się pisać*, „Nasza Księgarnia”, Warszawa 1979.
5. Cienkowski W.P., *Poligłoci i hieroglify*, „Nasza Księgarnia”, Warszawa 1967.

6. Cohen M., *Pismo. Zarys dziejów*, [tł. I. Pomian], Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1956.
7. Diringer D., *Alfabet czyli klucz do dziejów ludzkości*, przekł. W. Hensla, Państwowy Instytut Wydawniczy, 1972.
8. Friedrich J., *Zapomniane pisma i języki*, [tł. B.S. Kupść], Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1958.
9. Jean G., *Pismo – pamięć ludzkości*, przeł. Ł. Częścik, Wydawnictwo Dolnośląskie, Wrocław 1994.
10. Mierzejewski A., *Tajemnice glinianych tabliczek*, „Iskry”, Warszawa 1981.
11. Mierzejewski A., *Zapisane na glinie*, „Iskry”, Warszawa 1979.
12. Semkowicz W., *Paleografia łacińska*, nakł. Polskiej Akademii Umiejętności, Kraków 1951.
13. Szántó T., *Pismo i styl*, [tł. E. Ławnik], Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 1968.
14. Szczerba T., *Dzieje pisma w zwięzłym zarysie*, nakł. „Naszej Księgarni” Związku Nauczycielstwa Polskiego, Warszawa 1932.
15. Szymański J., *Pismo łacińskie i jego rola w kulturze*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich; Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, Wrocław - Warszawa 1975.

Barbara Michałek
nauczyciel-bibliotekarz,
kierownik Wydziału Informacji Bibliograficznej
PBW w Katowicach

BIBLIOFILSTWO I KOLEKCJONERSTWO KSIĄŻEK ZESTAWIENIE BIBLIOGRAFICZNE W WYBORZE

Ekslibrisy i superekslibrisy

1. BIBLIOGRAFIA ekslibrisu polskiego / Zygmunt Klemensiewicz ; z przedm. Edward Chwalewika ; przejrzęła i uzup. Helena Lipska. - Wrocław : Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1952. - VI, 154 s. ; 24 cm
2. EKSLIBRIS - kieszonkowe dzieło sztuki / Piotr Hordyński // Alma Mater. - Nr 21 (2000), s. 37-39
3. EKSLIBRIS - znak własnościowy książki : konspekt lekcji w gimnazjum / Agata Banet // Biblioteka w Szkole. - 2004, nr 4, s. 36
4. EKSLIBRIS - znak właściciela książki : projekt lekcji w bibliotece dla klas I i II gimnazjum / Lidia Leksowska // Biblioteka w Szkole. - 2001, nr 5, s. 11
5. EKSLIBRIS biblioteki szkolnej i domowej / Alicja Maciejek // Przegląd Edukacyjny. - 1995, nr 3, s. 22-23
6. EKSLIBRIS godło bibliofila / Marian Jan Wojciechowski. - Wrocław : Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1978. - 254, [4] s. : il. ; 20 cm

7. EKSLIBRIS polski : uwagi o kolekcjonerstwie / Andrzej Ryszkiewicz. - Toruń : Towarzystwo Bibliofilów im. J. Lelewela, 1983. - 15, [1] s. ; 25 cm
8. EKSLIBRIS wyrazem umiłowania książek / Lucyna Kret // Gazeta Szkolna. - 2004, nr 21, wkładka s. XI
9. EKSLIBRIS staropolski / Piotr Hordyński // Alma Mater. - Nr 23 (2000), s. 37-39
10. EKSLIBRIS wyrazem umiłowania książek : scenariusz zajęć dla klasy 3 gimnazjum i 1 liceum / Lucyna Kret // Gazeta Szkolna. - 2004, nr 21, s. 11
11. EKSLIBRIS znak człowieka miłującego książki : cz. 1 / Łukasz Grzejszczak // Przegląd Edukacyjny. - 2007, nr 2, s. 5-6
12. EKSLIBRISY, książki, ludzie... / Cecylia i Janusz Duninowie. - Łódź : Wydawnictwo Łódzkie, 1974. - 94, [2] s., 8 s. tabl. : il. ; 20 cm
13. EKSLIBRISY : wiadomości zebrane dla kolekcjonerów / Maria Grońska. - Warszawa : Biblioteka Narodowa, 1992. - 190, [2] s. : il., faks., portr., rys. ; 20 x 21 cm
14. EKSLIBRISY bibliotek publicznych województwa katowickiego w zbiorach Biblioteki Śląskiej / Renata Dec // Annales Sielsiae. - Vol. 28 (1998), s. 77-83
15. EKSLIBRISY regionalne w Bibliotece Śląskiej w Katowicach / Lucyna Skolik // Studia Bibliologiczne. - T. 12 (2000), s. 96-103
16. EKSLIBRISY świadkami wojennych wydarzeń / Maria Grońska // Spotkania z Zabytkami. - 2007, nr 4, s. 30-32
17. EX LIBRIS jako przykład łączenia elementów wychowania technicznego z plastycznym / A. Skalski // Wychowanie Techniczne w Szkole. - 1991, nr 5, s. 303-305
18. EXLIBRIS polski / Andrzej Ryszkiewicz ; [oprac. graf. Bolesław Penciak]. - Warszawa : RSW "Prasa", 1959. - 149, [2] s., X k. tabl. : il. ; 29 cm
19. EXLIBRISY polskie szesnastego i siedemnastego wieku / Edward Chwalewik. - Wrocław : Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1955. - 156, [2] s., [36] k. tabl. : il. ; 25 cm. - (Książka w dawnej kulturze polskiej / Polska Akademia Nauk. Instytut Badań Literackich ; 6)
20. EXLIBRISY polskie XVI wieku : próba zarysu / Edward Chwalewik. - Bielawa, 1943. - 34 s., 24 s. tabl. : il. ; 30 cm
21. NA współczesność ekslibrisu spojrzenie : cz. 1 / Andrzej Znamirowski // Alma Mater. - Nr 48 (2003), s. 28-29
22. NA współczesność ekslibrisu spojrzenie : cz. 2 / Andrzej Znamirowski // Alma Mater. - Nr 49 (2003), s. 27-28
23. NA współczesność ekslibrisu spojrzenie : cz. 3 / Andrzej Znamirowski // Alma Mater. - Nr 50 (2003), s. 43-44
24. NA współczesność ekslibrisu spojrzenie : cz. 4 / Andrzej Znamirowski // Alma Mater. - Nr 51 (2003), s. 24-25
25. NAJSTARSZY ekslibris polski / Piotr Hordyński // Alma Mater. - Nr 87/88 (2006/2007), s. 104
26. NAUKA w ekslibrisie / Andrzej Znamirowski // Alma Mater. - Nr 80 (2006), s. 81-82
27. NIEZNANE ekslibrisy polskie XVI wieku w Bibliotece Jagiellońskiej / Anna Lewicka-Kamińska. - Kraków : Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1974. - 38, [5] s. : il., 5 tabl. ; 25 cm

28. NIEZNANE ex-librisy polskie / Kazimierz Reychman. – Warszawa : [b.w.], 1910. - 32 s. : il. ; 28 cm
29. O EKSLIBRISACH dawnych i nowych słów kilka / Regina Gołąb // Biuletyn Informacyjny Biblioteki Narodowej. - 2004, nr 3, s. 26-29 : il.
30. POETYCKIE i tradycyjne [ekslibrisy] / Ryszard Jasnorzewski // Śląsk. - 2002, nr 12, s. 65
31. POLSKIE superekslibrisy XVI-XVIII wieku : centuria druga / Maria Cubrzyńska-Leonarczyk // Biuletyn Informacyjny Biblioteki Narodowej. – 2001, nr 3, s. 42-44
32. POLSKIE superekslibrisy XVI-XVIII wieku : centuria druga / Maria Cubrzyńska-Leonarczyk // Roczniki Biblioteczne. - R. 45 (2001), s. 298-302
33. PRZYCZYNKI do dziejów polskiego exlibrisu / Kazimierz Piekarski. – Kraków : [b.w.], 1924. - 13, [3] s., VII k. faks. ; 30 cm
34. ROŚLINY przyprawowe - rośliny lecznicze jako motyw ekslibrisu / Krzysztof Kmiec // Analecta. - 2004, z. 1-2, s. 221-239, bibliogr.
35. WOJENNE straty polskich zbiorów exlibrisów / Edward Chwalewik. - [Wrocław] : Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1949. - 15 s. ; 21 cm
36. WSPÓLPRACA nauczycieli bibliotekarzy z nauczycielami plastyki i techniki / Zofia Radziszewska // Biblioteka w Szkole. - 1995, nr 3, s. 16-18
37. Z ROZWAŻAŃ nad graficzną postacią exlibrisu / Tadeusz Przyppkowski. – Kraków : [b.w.], 1930. - 8, [3] s. ; 26 cm
38. ZANIM powstały ekslibrisy / Arkadiusz Wagner // Spotkania z Zabytkami. – 2001, nr 11, s. 3-5
39. ZAPROSZENIE do udziału w konkursie na ekslibris szkolnej biblioteki : scenariusz zajęć integrujących treści edukacji czytelniczo-medialnej z edukacją plastyczną w klasie VI / Anna Stańczyk, Emil M. Wiktorowski // Wszystko dla Szkoły. - 2004, nr 7-8, s. 7-9

Bibliofilstwo

40. BIBLIOFILE w kryzysie? / Janusz Dunin // Nowe Książki. – 1998, nr 9, s. 78
41. BIBLIOFILKI polskie XV - XIX wieków i ich upodobania exlibrisowe / Edward Chwalewik. – Bielawa : [b.w.], 1942. - 32 k. ; 22 cm
42. BIBLIOFILSKIE dywagacje futurologiczne / Janusz Dunin // Nowe Książki. – 1998, nr 10, s. 78
43. BIBLIOFILSTWO : z dziejów sztuki wydawniczo-edytorskiej / Danuta Trawińska-Słabęcka. - Jelenia Góra : Wydawnictwo Nauczycielskie, [199-]. - 88 s., [2] s. tabl. ; 21 cm. - (Biblioteczka Konesera)
44. BIBLIOFILSTWO i internet : internet przyjaciel czy wróg książki? / Dorota Wierzbicka // Alma Mater. - Nr 90 (2007), s. 67-70
45. BIBLIOFILSTWO w kulturze społeczeństwa informacyjnego XXI wieku / Maria Kocójowa // Przegląd Biblioteczny. - 2001, z. 3, s. 263-271
46. BIOGRAMY śląskich bibliofilów duchownych z XVII wieku / Józef Mandziuk // Saeculum Christianum. - R. 11, nr 2 (2004), s. 245-272
47. GÓRNOŚLĄSKIE księgozbiory historyczne i ich rola w procesie reinterpretacji kultury narodowej / Anna Tokarska // Roczniki Biblioteczne. - R. 49 (2005), s. 413-421
48. JUBILEUSZ Towarzystwa Bibliofilów Polskich / Hanna Łaskarzewska // Biuletyn Informacyjny Biblioteki Narodowej. - 2006, nr 4, s. 30-33

49. MOZAIKA bibliofilska / Grzegorz Matuszak. - Łódź : Graficzne Studio Komputerowe Bilbo, 2007. - 368 s. : il. ; 25 cm
50. ROLA serwisu internetowego w promocji działalności towarzystw bibliofilskich / Dorota Wierzbicka // Przegląd Biblioteczny. - 2007, z. 4, s. 652-662
51. ŚLĄSKIE Towarzystwo Miłośników Książki i Grafiki (1938-1939) / Karol Makles // Śląskie Miscellanea. - T. 19 (2006), s. 150-157
52. TAŻ śląskie bibliofilstwo, lwowskie ma korzenie [100. rocznica urodzin Romana Chrzastowskiego] / Henryk Szczepański // Śląsk. - 2006, nr 3, s. 24-27 : il.
53. Z WARSZTATU badań proveniencyjnych : wybrane znaki własnościowe księgozbiorów prywatnych na wschodnich ziemiach Rzeczypospolitej / Urszula Paszkiewicz // Roczniki Biblioteczne. - R. 48 (2004), s. 107-127
54. ZŁODZIEJ książek / Rafał Jaworski // Mówią Wieki. - 2005, nr 8, s. 28-32

Oprawy książek /Introligatorstwo

55. CZŁOWIEK czy maszyna? : czyli komputery w introligatorni / Caryl Holland // Poligrafika. - 2000, nr 4, s. 54-57
56. DZIEJE introligatorstwa polskiego XIX-XX wieku : stan badań / Elżbieta Bukowska // Roczniki Biblioteczne. - R. 41 (1997), s. 131-152
57. INTROLIGATORSTWO na Górnym Śląsku w okresie po II wojnie światowej : kartki z dziejów / Edward Różycki // W: W KRĘGU książki, biblioteki i informacji naukowej : księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Zbigniewowi Żmigrodzkiemu / pod red. Krystyny Heskowej-Kwaśniewicz ; przy współpr. Diany Pietruch-Reizes. - Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2004. - (Prace Naukowe Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach ; nr 2188). - S. 275-282
58. OKŁADKA książki - okładki łączone / Andrzej Janicki // Wydawca. - 2002, nr 12, s. 48-50
59. OKŁADKI książki - okładki jednolite / Andrzej Janicki // Wydawca. - 2002, nr 11, s. 48-51
60. OPRAWA ewangeliarza - dzieło złotnika Johanna Gottloba Mertzschinga / Irena Rolska-Boruch // Roczniki Humanistyczne. - T. 50, z. 4 (Zeszyt Specjalny): Historia Sztuki (2002), s. 535-542
61. OPRAWY książek ze zbiorów Biblioteki Collegium Societatis Iesu w Braniewie : wstęp do badań / Jakub Zdzisław Lichański // Rocznik Biblioteki Narodowej. - R. 37-38 (2006), s. 219-240
62. PODSTAWY introligatorstwa w programie techniki w LO / Andrzej Wawreczko // Wychowanie Techniczne w Szkole. - 1995, nr 1, s. 23-28
63. PÓLPŁÓTNO i półskórek - okładki wykonywane ręcznie / Andrzej Janicki // Wydawca. - 2003, nr 2, s. 42-43
64. RĘCZNE złocenie okładek / Aleksander Semkowicz // Wydawca. - 2003, [nr] 9, s. 46
65. SZYCIĘ ręczne książek / [Andrzej Janicki] // Wydawca. - 2002, nr 7/8, s. 47-49
66. TŁOCZENIE okładek oklejanych / Andrzej Janicki // Wydawca. - 2003, nr 6/8, s. 49
67. UMIERAJĄCA sztuka / Tadeusz Kluczewski // Śląsk. - 2007, nr 5, s. 80
68. Z DZIEJÓW książki we Lwowie w XVII wieku : studia nad introligatorstwem i handlem książką / Edward Różycki. - Katowice : Muzeum Śląskie, 1991. - 268, [4] s. ; 24 cm

69. ZBYTKOWNE oprawy średniowieczne : zbiór Muzeum XX. Czartoryskich w Krakowie / Stefan S. Komornicki. - Kraków : Drukarnia Narodowa, 1925. - 28, [4] s., 13 tabl. ; 29 cm
70. ZŁOCENIE linii i napisów na grzbiecie [książki] / Aleksander Semkowicz // Wydawca. - 2003, nr 10, s. 48-49

Ilustracje i ilustrowanie książek

71. ANDRIOLLI i rozwój drzeworytu w Polsce / Gabriela Socha. - Wrocław : Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1988. - 277, [3] s. : il. ; 19 cm. - (Książki o Książce)
72. DIALOG z dzieckiem : w poszukiwaniu właściwej ilustracji / Marta Uberman // W: EDUKACJA wobec wyzwań i zadań współczesności i przyszłości : teoria i praktyka pedagogiczna / pod red. Jolanty Szempruch. - Rzeszów : Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2006. - S. 229-233
73. EDUKACJA estetyczna dziecka poprzez ilustrację książkową w Polsce / Anna Boguszewska // W: DYLEMATY edukacji artystycznej / pod red. Wiesławy Limont i Kamalii Nielek-Zawadzkiej. - Kraków : Oficyna Wydawnicza "Impuls". - Bibliogr. przy rozdz. - T. 2 : Edukacja artystyczna a potencjał twórczy człowieka. - 2006. - S. 377-387
74. ILUMINACJE Kodeksu "Dekretu Gracjana" ze zbiorów Biblioteki Uniwersyteckiej Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego : analiza stylistyczno-porównawcza / Arkadiusz Adamczuk // Roczniki Humanistyczne. - T. 52, z. 4: Historia Sztuki (2004), s. 77-110
75. ILUSTRACJA, która prowadzi / Alicja Baluch // Polonistyka. - 2006, nr 2, s. 91-96
76. ILUSTRACJA plastyczna utworów klasycznych [scenariusz lekcji, zajęć kółka plastycznego, świetlicy szkolnej lub środowiskowej] / Hanna Gayer // Wychowanie Techniczne w Szkole. - 2006, nr 2-3, s. 42-45 : il.
77. ILUSTRACJA polskiej książki drukowanej od XV do XVIII wieku : zarys stanu badań i postulaty badawcze / Katarzyna Krzak-Weiss // W: BIBLIOLOGIA : problemy badawcze nauk humanistycznych / praca zbiorowa pod red. Dariusza Kuźminy. - Warszawa : Wydawnictwo SBP, 2007. - (Nauka, Dydaktyka, Praktyka ; 100). - S. 142-152
78. ILUSTRACJA środkiem doskonalenia kompetencji językowych [j. rosyjski w liceum] / Lubow Prokop // Języki Obce w Szkole. - 2005, nr 3, s. 124-126
79. ILUSTRACJA tytułowa z portretem - specyficzny typ graficznego przedstawienia portretowego w drukach końca XVII i 1. połowy XVIII wieku / Ewa Łomnicka-Żakowska // Roczniki Biblioteczne. - R. 46 (2002), s. 157-176
80. ILUSTRACJA w książkach dla dzieci / Ewa Rutkiewicz // Poradnik Bibliotekarza. - 2001, nr 4, s. 3-6
81. ILUSTRACJE w elementarzach polskich / Franciszek Pilarczyk. - Zielona Góra ; Wrocław : „And”, 1998. - 58, [1] s. : il. ; 24 cm
82. JAK ilustracje mogą opowiadać baśń? : Calineczka w ujęciu różnych ilustratorów / Anna Tomaszewicz-Kowalska // Polonistyka. - 2007, nr 1, s. 39-44
83. JAKIE ilustracje lubią dzieci? / Maria Radziszewska // Guliwer. - 2006, nr 3, s. 118-126
84. KARTA tytułowa staropolskiej książki drukowanej / Maria Juda // Odrodzenie i Reformacja w Polsce. - T. 46 (2002), s. 67-78

85. MAŁOPOLSKIE malarstwo książkowe 1320-1540 / Barbara Miodońska. - Warszawa : Wydawnictwo Naukowe PWN, 1993. - 263 s. [ok.150] s. tabl. : fot. ; 30 cm
86. O ILUSTRACJI / Andrzej Banach. - Kraków : Wydawnictwo M. Kot, 1950. - 173 s. : il. ; 26 cm
87. OBRAZ przeszłości w dziewiętnastowiecznej polskiej ilustracji / Małgorzata Komza // Roczniki Biblioteczne. - R. 49 (2005), s. 137-153
88. OBRAZKI i ilustracje na lekcjach języka obcego [angielskiego] / Agnieszka Soczówka // Języki Obce w Szkole. - 2004, nr 3, s. 151-154
89. PROJEKT ilustracji do książki wykonany techniką kolażu : plan metodyczny lekcji sztuki - plastyki dla klasy 5 w ramach nauczania blokowego (blok humanistyczny) / Magdalena Magdańska // Wszystko dla Szkoły. - 2005, nr 5, s. 10-11
90. ROLA obrazu w edukacji polonistycznej : ikonografia współczesnych podręczników gimnazjalnych / Paweł Sporek // Nowa Poliszczyna. - 2007, nr 3, s. 40-46
91. SŁOWA i wizje : ilustracja jako pomoc w odbiorze literatury / Władysław Kubień // W: INTERPRETACJE i reforma / pod red. Anny Opackiej. - Katowice : Wydaw. Uniwersytetu Śląskiego, 2002. - (Podręczniki i Skrypty Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach ; nr 5). - S. 76-87 : il.
92. SZTUKA ilustracji [dla dzieci] / Hanna Lebecka // Nowe Książki. - 2003, nr 9, s. 78-79
93. WZBOGACANIE wiedzy dzieci o budowie książki na podstawie ilustracji śródtekstowych : scenariusz zajęć czytelniczych w klasie pierwszej nt. Ilustracje w naszych baśniach opowiadają o wydarzeniach w utworze / Elżbieta Szeffler // Kultura i Edukacja. - 2007, nr 4, s. 101-113
94. Z DZIEJÓW polskiej ilustracji panegirycznej pierwszej połowy XVII wieku : motywy i tematy antyczne w polskiej panegirycznej ilustracji książkowej : studium z zakresu ikonografii sztuki nowożytnej / Jadwiga Bednarska. - Katowice : Muzeum Śląskie, 1994. - 195, [1] s., [64] s. tabl. : il., faks., err. ; 24 cm
95. ZNACZĄCA rola ilustracji w książkach edukacyjnych / Zdzisława Głowienka // Życie Szkoły. - 2003, nr 5, s. 291-292

Zestawienie opracowano na podstawie zbiorów własnych Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej im. J. Lompy w Katowicach oraz dostępnych baz danych Biblioteki Narodowej, Dolnośląskiej Biblioteki Pedagogicznej oraz Biblioteki Śląskiej.

Opracowała Katarzyna Herich
nauczyciel-bibliotekarz,
Wydział Informacji Bibliograficznej
PBW w Katowicach

BIBLIOTEKA POLECA

Jak rozmawiać o książkach, których się nie czytało? / Pierre Bayard. – Warszawa : Państwowy Instytut Wydawniczy, 2008

„Wywodzę się ze środowiska, w którym czytano niewiele, nie bardzo więc gustowałem w tej czynności, a także nigdy nie miałem dostatecznie dużo czasu, by się jej poświęcać” – tak rozpoczyna książkę profesor literatury francuskiej uniwersytetu w Paryżu. Jego mottem zaś jest wyznanie Oskara Wilde’a: „Nigdy nie czytam książki, o której mam napisać. Tak łatwo się zasugerować.” Zadziwiający? Oburzający? Niekoniecznie.

Bayard dystansuje się wobec terminów „książka przeczytana” i „nieczytana” w tradycyjnym znaczeniu tych słów. Zadaje pytanie, czy książka zapomniana to nadal książka przeczytana? Czy właściwe jest mówienie, że książki nie czytaliśmy, chociaż znamy ją „ze słyszenia”? Autor stara się dowieść, że ważniejsze od dokładnego studiowanie treści poszczególnych książek jest wyrobienie sobie poglądu „na całość”, odnalezienie jej pozycji, miejsca w tzw. „wspólnej bibliotece”. Zdanie na temat książki można sobie wyrobić czytając – tylko jej fragmenty lub zapoznając się z tym, co mówią o niej inni. Tym bardziej, że tak naprawdę, to nie książki są przedmiotem rozmów, ale „książki – ekrany”, czyli wrażenia, które zostają po zetknięciu się z tekstem. Dyskutują więc ze sobą nasze „książki wewnętrzne”, zawierające fragmenty tekstów przekształconych przez naszą wyobraźnię. Książki te stanowią rodzaj filtra, który decyduje o sposobie interpretacji kolejnych przyswajanych treści. Nie ma jednego, idealnego sposobu odbioru książek. Ta sama pozycja, odczytana w innych warunkach, pozostawia w nas inne odczucia, jej treść jest więc zmienna, ruchoma. Więc czy naprawdę, aby mówić o książce, musimy ją dokładnie przestudiować? Czytanie to nie tylko przyswajanie, ale i zapominanie, dyskutujemy więc nie tyle o książkach, ile o wspomnieniach o nich. Każdy z nas jest posiadaczem „wewnętrznej biblioteki”, w której gromadzi „książki – ekrany” – fragmenty książek zapomnianych i wymyślonych. Mówienie o nich jest odkrywaniem samego siebie, jest procesem twórczym. Należy także pamiętać, że rozmowa nigdy nie dotyczy jednej książki. To raczej spotkanie „wewnętrznych bibliotek” wszystkich uczestników dyskusji w przestrzeni, nazwanej przez autora „wirtualną biblioteką”. Czy zatem mówienie o książkach nie-czytanych (przekartkowanych, znanych ze słyszenia, zapomnianych) w takiej sytuacji jest czymś trudnym lub niewłaściwym?

Bayard twierdzi, że rozmawianie o książkach ma niewiele wspólnego z ich czytaniem, a on sam potrafi o wiele lepiej wypowiadać się na temat książek od chwili, kiedy przestał je czytać. Warto zapoznać się z dokonaną przez niego analizą konkretnych sytuacji,

w których mówi się o książkach nie-czytanych i radami dotyczącymi zachowania się w sytuacjach, kiedy trzeba o nich mówić.

Z bibliotekarskiej półki

Nowości

Biblioteki dla dzieci wczoraj i dziś / Grażyna Lewandowicz – Nosal. – Warszawa : Wydawnictwo SBP, 2008. – (Biblioteczka Poradnika Bibliotekarza ; nr 11)

Poradnik przygotowany przez znaną specjalistkę bibliotekarstwa dziecięcego powstał na podstawie wykładów prowadzonych dla studentów IINiSB UW. Grupuje on rozproszoną dotychczas wiedzę na temat polskich i światowych bibliotek dla dzieci. Całość materiału podzielona została na cztery rozdziały. W pierwszym autorka omawia przepisy prawne, zarówno polskie, jak i międzynarodowe: dokumenty opracowane przez ONZ i IFLA. W rozdziale drugim ukazuje historię powstawania bibliotek dziecięcych. Sporo miejsca poświęca bibliotekom warszawskim – najstarszym tego typu w Polsce. Zapoznaje czytelnika z historią bibliotek europejskich (m.in. belgijskich, francuskich, norweskich) i najstarszych na świecie bibliotek amerykańskich. Rozdział trzeci porusza zagadnienia organizacji (m.in. wyposażenia lokalu, doboru i selekcji zbiorów) i działalności bibliotek dziecięcych. Znajdziemy tutaj przykłady różnych form pracy z młodym czytelnikiem: począwszy od sprawdzonej formy opowiadania baśni, poprzez głośne czytanie, prelekcje, spotkania, po nowatorską formę booktalkingu, od tradycyjnych wystaw, konkursów po imprezy organizowane poza murami bibliotek – imprezy urodzinowe postaci literackich, pikniki literackie. Autorka podkreśla wagę pracy z czytelnikiem indywidualnym oraz współpracy z rodzicami i szkołą. Ostatni rozdział zawiera przykłady pracy krajowych i zagranicznych bibliotek dziecięcych. Przeczytać w nim można o dużych akcjach typu „Cała Polska czyta dzieciom” czy „Noc z Andersenem” i specyficznych, często kontrowersyjnych imprezach: dziecięce urodziny w bibliotece, opieka nad dzieckiem (rodzice udają się w tym czasie na zakupy do zlokalizowanego w tym samym budynku centrum handlowego – „Abecadło” w Olsztynie). Nie brak też przykładów tradycyjnych z zagranicy: hiszpański maraton opowiadania baśni, brytyjski „Lads & Dads” – wspólne czytanie ojców i synów czy Bookstart – paczka z książkami dla rodziców dzieci pomiędzy 7 a 9 miesiącem życia. Książkę kończy bibliografia oraz zdjęcia nowoczesnych, polskich bibliotek dla dzieci i młodzieży.

Zbiory specjalne – nieksiążkowe w bibliotekach : poradnik metodyczny / Lucyna Gołębiowska. – Warszawa : Sukurs, 2008

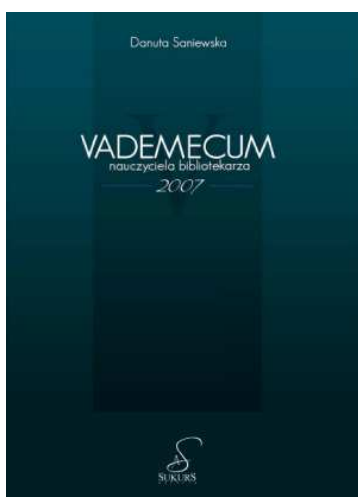

Autorka tego długo oczekiwanego w środowisku bibliotekarskim poradnika jest pracownikiem olsztyńskiej Wojewódzkiej Biblioteki Pedagogicznej i od wielu lat zajmuje się zbiorami specjalnymi. Zarówno ewidencja, jak i opracowanie pojawiających się na różnych nośnikach filmów, dokumentów dźwiękowych czy elektronicznych, dostarcza wielu problemów. Tym bardziej, że – jak zaznacza autorka – normy dotyczące opisu bibliograficznego są trudne w praktycznym stosowaniu, a literatura fachowa na ten temat jest rozproszona i często nieaktualna. Przygotowana przez nią publikacja jest pierwszą tego typu na rynku polskim. Poradnik kierowany jest do bibliotekarzy bibliotek publicznych, pedagogicznych i szkolnych. Dziękując się swoim

doświadczeniem autorka w jasny, czytelny sposób omawia rodzaje gromadzonych zbiorów specjalnych, zasady ewidencji, daje propozycje konkretnych oznaczeń ksiąg inwentarzowych dla poszczególnych grup. Najwięcej miejsca poświęca problematyce opracowania formalnego i rzeczowego zbiorów. Omawia rodzaje katalogów kartkowych, zasady organizacji danych w bazach komputerowych oraz dokonuje charakterystyki poszczególnych jednostek katalogowych. Następnie w oparciu o normy analizuje poszczególne strefy opisu i podając liczne przykłady daje wskazówki dotyczące opracowania filmów, dokumentów dźwiękowych, elektronicznych i innych zbiorów specjalnych. Krótko porusza także problem udostępniania tych zbiorów, zwracając uwagę na aspekty prawne tej działalności. Poradnik kończy bibliografia i aneks, zawierający między innymi wzory dokumentów rejestrujących stan zbiorów specjalnych.

Wznowienia

Vademecum nauczyciela bibliotekarza 2007 / Danuta Saniewska. – Wyd. 7 uzup. i popr. – Warszawa : Agencja Sukurs, 2007

Zmiany we współczesnym świecie nie pozostają bez wpływu na funkcjonowanie bibliotek szkolnych. Stąd też siódme już, zmienione wydanie *Vademecum...* Tematyka związana z pracą nauczyciela bibliotekarza, podobnie jak w poprzednich wydaniach, przedstawiona została w trzech działach. W *Zagadnieniach ogólnych* autorka wskazuje na dokonującą się przemianę modelu biblioteki szkolnej, związaną z potrzebami społeczeństwa informacyjnego. Porusza problemy organizacji i zarządzania oraz analizuje obowiązujące akty prawne. Dział drugi *Prace organizacyjno-techniczne w bibliotece* wprowadza w problematykę typowych prac bibliotecznych: gromadzenia, opracowania, selekcji zbiorów, skonstrum itd. Ostatni dział *Praca pedagogiczna nauczyciela bibliotekarza* obejmuje m. in.

zagadnienia dotyczące udostępniania zbiorów, edukacji czytelniczej i medialnej, pracy z aktywnym bibliotecznym, biblioterapii. Jest to jedyny dział, w którym autorka nie widziała potrzeby nanoszenia żadnych poprawek. Saniewska we wstępie zwraca także uwagę na znaczne zmiany w rozdziale poświęconym statusowi nauczyciela bibliotekarza, zwłaszcza w części dotyczącej zasad awansu zawodowego. Niestety, wprowadzona krótko po ukazaniu się *Vademecum...* zmiana Rozporządzenia MEN w sprawie uzyskiwania stopni awansu zawodowego nauczycieli sprawia, że podane informacje są częściowo nieaktualne. Warto w tym wypadku spojrzeć na wskazane przez autorkę strony internetowe. Poradnik zawiera także bogaty aneks z wzorami dokumentów niezbędnych w bibliotece szkolnej oraz indeks przedmiotowy i uaktualnioną bibliografię.

Wykaz działów katalogu rzeczowego w bibliotekach publicznych dla dzieci i młodzieży / oprac. Grażyna Lewandowicz – Nosal. – Wyd. 4 popr. i rozsz. – Warszawa : Biblioteka Narodowa, 2008

Po dziesięciu latach od poprzedniego wydania Grażyna Lewandowicz – Nosal opracowała nowy wykaz działów katalogu rzeczowego dla literatury pięknej i popularnonaukowej przeznaczonej dla dzieci i młodzieży. Tworząc wykaz dla literatury popularnonaukowej, autorka uwzględniła nowe wydanie tablic UKD z 2006 r. W przypadku literatury pięknej wykorzystwała wydanie trzecie *Wykazu działów...* z roku 1998, wzbogacając cztery zaproponowane tam poziomy o poziom 0, mieszczący książki-zabawki. W broszurce znaleźć można także wskazówki metodyczne, dotyczące klasyfikowania literatury i prowadzenia katalogu rzeczowego oraz tworzenia sygnatur i układu na półkach. Na końcu zamieszcza indeks przedmiotowy literatury popularnonaukowej.

Opracowała Katarzyna Drogoś
nauczyciel-bibliotekarz,
kierownik Wydziału Opracowania Zbiorów
PBW w Katowicach

PEDAGOGICZNA BIBLIOTEKA WOJEWÓDZKA
im. Józefa Lompy

ul. kard. St. Wyszyńskiego 7, 40-132 Katowice
tel. 32 258-57-84, 32 258-38-38, tel./fax 32 258-18-15
e-mail: biblioteka@pbw.katowice.pl

Godziny otwarcia:

WYPOŻYCZALNIA

poniedziałek – piątek 9.00 – 19.00
sobota 8.00 – 14.00

CZYTELNIA

poniedziałek – piątek 8.00 – 19.00
sobota 8.00 – 14.00

INTERNETOWE CENTRUM INFORMACJI MULTIMEDIALNEJ

poniedziałek, wtorek, piątek 9.00 – 15.00
środa, czwartek 9.00 – 17.00

**WYDZIAŁ ZBIORÓW SPECJALNYCH - ZBIORY
AUDIOWIZUALNE**

poniedziałek, środa, piątek 8.00 – 14.30
wtorek, czwartek 10.00 – 17.00

ZAJĘCIA KOMPUTEROWE DLA SENIORÓW

**Zakończenie zajęć - semestr letni 2007/2008
(fot. A. Zielińska)**

AGATA KALINOWSKA - BOUVY W BIBLIOTECE „VOX PELEGRINA”

(fot. A. Marcol)